

OPĆINA DOBOJ JUG

Trg 21.mart, 74203 Matuzići

+387 (0)32 691 335

+387 (0)32 691 250

GENDER AKCIONI PLAN

Politika rodne jednakosti i ravnopravnosti u našoj zemlji je uglavnom definirana tendencijama politike rodne ravnopravnosti u Evropskoj uniji, ali također u okviru međunarodnih organizacija kao što su Vijeće Evrope i Ujedinjeni narodi. Adekvatna primjena Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, kao i drugih domaćih i međunarodnih pravnih standarda za jednakost i ravnopravnost spolova na lokalnom nivou pozitivna je i donosi promjene na bolje.

SADRŽAJ

UVOD.....	2
METODOLOGIJA.....	4
GENDER SENZITIVNA SITUACIONA ANALIZA OPĆINE DOBOJ JUG.....	5
Sinteza nalaza gender senzitivne analize.....	5
LOKALNI GENDER AKCIONI PLAN.....	7
Definisanje i opis ključnih pitanja/problema.....	7
4.1.1. Ključna pitanja u području ekonomije.....	7
1. Nedovoljna educiranost i informiranost žena o mogućnostima samozapošljavanja i zapošljavanja koja ima za posljedicu nisku stopu ekonomske aktivnosti žena na tržištu rada.....	7
2. Dvostruko veća stopa nezaposlenosti žena sa SSS u odnosu na muškarce.....	8
3. Socijalna nesigurnost i neizvjesnost žena u ruralnim oblastima usljed ekonomske zavisnosti kojoj je izložena žena na selu.....	9
4.1.2. Ključna pitanja u području politike.....	11
1. Nedostajući kapaciteti, operativnost i održivost institucionalnih mehanizama za integriranje principa ravnopravnosti spolova na nivou Općine Doboj Jug.....	11
2. Stereotipima i manjkom vremena zbog kućanskih poslova uzrokovana nezainteresovanost žena za kreiranje politika i donošenje odluka u Općinskom vijeću i rukovodećim pozicijama u upravnim i nadzornim tijelima javnih preduzeća i ustanova.....	13
3. Neintegrišana gender perspektiva u razvojne politike i procedure pripremanja, usvajanja i izvršavanja budžeta	16
4.2. Definiranje programa, projekata i mjera u području ekonomije.....	18
4.2.1. Obrazloženje odabira projekta / mjere / aktivnosti iz područja ekonomije.....	20
4.2.2. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekata iz područja ekonomije.....	22
4.3. Definiranje programa, projekata i mjera u području politike.....	22
4.3.1. Obrazloženje odabira projekta / mjere / aktivnosti iz područja politike.....	24
4.3.2. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekata iz područja politike.....	26
4.4. Vremenski i finansijski plan implementacije.....	26
4.5. Organizacijska struktura za implementaciju akcionog plana.....	26
4.6. Monitoring i evaluacija.....	27
5. ANEKSI.....	30
Aneks 1. Tabelarni dio akcionog plana.....	31
Aneks 2. Spisak članica i članova gender radne grupe.....	39

I. UVOD

Politika rodne jednakosti i ravnopravnosti u našoj zemlji je uglavnom definirana tendencijama politike rodne ravnopravnosti u Evropskoj uniji, ali također u okviru međunarodnih organizacija kao što su Vijeće Evrope i Ujedinjeni narodi. Adekvatna primjena Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, kao i drugih domaćih i međunarodnih pravnih standarda za jednakost i ravnopravnost spolova na lokalnom nivou pozitivna je i donosi promjene na bolje.

Suština Zakona i jeste da se podstakne razvojni proces u društvu koji će biti koristan svima, dakle, njegova primjena ne može se posmatrati isključivo kroz represivnu funkciju.

Zbog toga se i naša lokalna zajednica odlučila da primjeni Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH na lokalnom nivou i da posvetimo dužnu pažnju da se ovi principi ugrade u sve javne politike lokalne zajednice. Osim institucija lokalne vlasti, na primjenu ovog Zakona obavezani su i svi drugi društveni akteri na nivou naše općine: organizacije civilnog društva, preduzeća i ustanove, te građani i građanke.

Ovaj Akcioni plan je doprinos primjeni Zakona jer je njegova namjena da obezbjedi primjer svim drugim lokalnim institucijama, organizacijama civilnog društva i poslovnim subjektima u zajednici da i oni ugrade principe jednakosti i ravnopravnosti spolova u svoj rad i djeluju na društveno odgovoran način.

Gender akcioni plan (GAP) općine Doboj Jug je strateško-planski dokument općine koji svojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Trogodišnji gender akcioni plan je izrađen kao okvir za poticanja lokalnih snaga, ali i kao odgovor na izazove budućeg razvoja općine i sveukupnog života u njoj, posmatrano sa gender aspekta.

Kao takav, gender akcioni plan je usaglašen sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na tematiku rodne ravnopravnosti i lokalnog razvoja, i to prije svega sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine, Strategijom razvoja općine Doboj Jug, kao i sa drugim strategijama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou.

Gender akcioni plan općine Doboj Jug izrađen je od strane Gender radne grupe, radnog tijela koje je imenovao Načelnik općine, a uz punu participaciju predstavnica i predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora. Strukturalno posmatrajući, akcioni plan inkorporira gender senzitivnu socio-ekonomsku analizu ove lokalne zajednice, kao i set prioriternih mjera i projekata koje je neophodno poduzeti da se otklone ili barem smanje problemi i nejednakosti uočene kroz gender senzitivnu situacionu analizu. Također, ovaj dokument u budućnosti može predstavljati osnovu za izradu drugih planova i programa u pojedinim sektorima, prilagođavanje postojećih planskih dokumenata te kreiranje podloge za praćenje napretka i ohrabivanje saradnje i dogovora u planiranju između različitih nivoa vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Prilikom izrade Gender akcionog plana općine Doboj Jug posebno se vodilo računa o sferama ekonomije i politike, obzirom da se osnaživanjem u ove dvije oblasti mogu postići katalitički efekti i u svim drugim oblastima života na lokalnom nivou. Adekvatna pažnja je posvećena i osiguravanju vertikalne usklađenosti Akcionog plana sa strategijama i planovima na drugim nivoima.

Ravnopravnost spolova nije isključivo pitanje socijalne pravde, nego predstavlja jednu od ključnih komponenti za društveni i ekonomski razvoj jedne zemlje, ali i smanjenje siromaštva i poboljšanje kvaliteta života svih građana i građanki jednog društva. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u

razvojne politike, strategije, projekte i programe je od krucijalnog značaja, a posebno na lokalnom nivou, jer je lokalni nivo vlasti najneposredniji i najbliži građanima i građankama.

Preduslov kvalitetne i pravovremene implementacije Gender akcionog plana jeste prepoznavanje njegovog značaja od strane sveukupne lokalne zajednice i viših nivoa vlasti, ali i uspostava Akcionim planom predviđenih mehanizama za njegovu implementaciju, izvještavanje, ažuriranje i sveukupnu operacionalizaciju, a što je zadatak koji Općini, ali i svim drugim akterima u lokalnoj zajednici, predstoji u narednom periodu.

Tehnička i stručna pomoć Općinskoj Gender radnoj grupi pružena je u okviru Programa "Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine", zajedničke inicijative Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine i Holandske organizacije za razvoj (SNV), a koja se provodi uz finansijsku podršku UN WOMEN Fonda za ravnopravnost spolova. Program ima za cilj političko i ekonomsko osnaživanje žena u najmanje pet općina u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Nadamo se da će ovaj dokument naići na dobru reakciju javnosti i da ćemo zajedničkim nastupom povećati stepen poštovanja i tolerancije među muškarcima i ženama u našoj lokalnoj zajednici i šire.

2. METODOLOGIJA

Općina Doboj Jug se angažirala u procesu izrade Gender akcionog plana, kao jedna od pionirskih općina u Bosni i Hercegovini, vođena uvjerenjem da uvođenje principa ravnopravnosti žena i muškaraca u sve oblasti društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi, predstavlja neophodan preduvjet za ubrzani društveni i ekonomski razvoj lokalne zajednice. Proces izrade Gender akcionog plana je započet potpisivanjem Ugovora o partnerstvu između Općine, Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine i Holandske organizacije za razvoj (SNV) u septembru 2011. godine.

Proces izrade Gender akcionog plana općine Doboj Jug operativno je vođen je od strane općinske Gender radne grupe (GRG), kroz čiji je heterogeni sastav osigurano učešće predstavnika i predstavnica javnog, privatnog i nevladinog sektora.

Gender akcioni plan općine je u potpunosti usklađen sa relevantnim zakonskim okvirom koji uređuje oblast ravnopravnosti spolova, gdje je općinska uprava nosilac procesa izrade i buduće implementacije, a uz maksimalno uključivanje i svih drugih aktera života u lokalnoj zajednici. Nadalje, Gender akcioni plan je u potpunosti usaglašen sa vodećim principima koncepta rodne ravnopravnosti koje promoviraju Evropska unija i druge relevantne međunarodne organizacije i institucije.

Polazna tačka za izradu gender akcionog plana općine je bila analiza postojećih strateških dokumenata i nivoa njihove realizacije te stepen razvijenosti ljudskih resursa neophodnih za njihovu izradu i implementaciju. Nakon toga se pristupilo izradi Gender senzitivne situacione analize, koja je rađena na osnovu, kroz program Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine (LGFBIH) razvijenog, Vodiča za gender senzitivnu analizu. Vodič je razvijen na osnovu postojećih alata i praksi za analiziranje položaja žena i muškaraca u političkom i ekonomskom životu zajednice, ali i u svim drugim sferama života na lokalnom novou (obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, itd.).

Analiza je urađena na osnovu relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih podataka iz primarnih i sekundarnih izvora. Ključni alati koji su korišteni u procesu prikupljanja podataka su ankete, fokus grupe, polustrukturirani intervjui sa ključnim akterima te observacija. Analiza je zasnovana i na podacima koji su dobiveni iz općinskih službi, javnih preduzeća, institucija i ustanova, organizacija iz nevladinog sektora, mjesnih zajednica i ostalih relevantnih aktera, a kako bi se različim pristupima omogućilo sveobuhvatno sagledavanje tematike i dao dodatni kredibilitet procesu.

Akcioni plan je također rađen na osnovu preporuka koje je dizajnirao LGFBIH program, a koje sugeriraju sagledavanje kritičnih problema zajednice u sferi politike i ekonomije, sa aspekta gendera, te dizajniranje adekvatnih programa, projekata i mjera za njihovo otklanjanje ili reduciranje. Akcioni plan se odnosi na trogodišnji period i pokušava biti realno koncipiran, a na osnovu realnih finansijskih mogućnosti za njegovu implementaciju.

U cjelini, dokument ima za cilj da na jedan sistematičan način prikaže socio-ekonomsku situaciju u lokalnoj zajednici, da pruži informacije o statusu žena i muškaraca, njihovim potrebama i problemima, a sve sa ciljem formuliranja seta prioritarnih programa, projekata i mjera, čijom realizacijom bi se unaprijedila rodna ravnopravnost i ubrzao sveukupni razvoj lokalne zajednice.

3. GENDER SENZITIVNA SITUACIONA ANALIZA OPĆINE DOBOJ JUG

3.1. Sinteza nalaza gender senzitivne analize

U narednih nekoliko pasusa izloženi su ključni rezultati gender senzitivne analize u općini Doboj Jug koja je rezultat sveobuhvatnog prikupljanja i analize podataka, provedenih anketnih istraživanja i održanih fokus grupa sa dvije ciljne skupine: nezaposlene žene i žene angažovane u politici.

Ključni aspekti sa kojih je analizirana pozicija žene u općini Doboj Jug su:

1. PARTICIPACIJA-odnosno učešće u političkom i društvenom životu lokalne zajednice,
2. PRISTUP I KONTROLA –koji se odnose na jednak pristup informacijama i pozicijama donošenja odluka i kontrole odluka bitnih za ekonomski i društveni život lokalne zajednice i
3. BENEFICIJE-dakle kako su raspoređene koristi i kakav je pristup uslugama.

Na ovaj način smo došli do sljedećih rezultata:

1. Općina do sada nije imala priliku raditi na izradi dokumenta koji bi podržao primjenu Zakona o ravnopravnosti spolova BiH-e na lokalnom nivou,
2. Općina nije na ozbiljan i sistematski način pristupila sprovođenju projekata iz Gender akcionog plana a koji se odnose na lokalni nivo vlasti, općina nije imenovala osobu koja bi u svom opisu posla, a prema relevantnom Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta, imala nadležnosti razmatranja pitanja u vezi sa provedbom Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i saradnje sa Komisijom, pojedincima, institucijama i organizacijama. Dakle, u izvršnoj vlasti lokalnih zajednica ne postoje strukture i mehanizmi koji treba da rade na primjeni svih obaveza iz Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i drugih obavezujućih standarda,
3. Općina ima formiranu Komisiju za ravnopravnost spolova pri Općinskom vijeću (dalje: Komisija) ali sama funkcionalnost i podrška koju ima ova institucija od strane drugih institucija i pojedinaca je ograničena,
4. U općini (ne)postoji proces uključivanja principa ravnopravnosti spolova u donošenje akata općine i vijeća niti su ovi principi sastavni dio podzakonskih akata koji reguliraju rad predstavničkog organa,
5. Problematika iz oblasti jednakosti i ravnopravnosti spolova na sjednicama Općinskog vijeća se rijetko razmatra odnosno nema posebne diskusije prilikom podnošenja godišnjih izvještaja o radu Komisije,
6. Općina nema sve statističke podatke razvrstane na osnovu spola,
7. Općina nije vršila analizu jednakosti i ravnopravnosti spolova kao preduslov za planiranje mjera i projekata iz razvojnog plana i Komisija formalno-pravno nije uključena u proces izrade strateških dokumenata,
8. Redovni programi rada predstavničke i izvršne vlasti ne podrazumijevaju osiguranje budžetskih sredstava za implementaciju Zakona ili inicijativa vezanih za ravnopravnost spolova,
9. Od ukupnog broja stanovnika od 4.956, žene čine 58,09 posto;
10. Starosnu strukturu karakterizira značajan procenat tzv. radno-sposobnog st. od 15-64 godina starosti, od kojih 42% čine muškarci, dok 58% čine žene.
11. U strukturi studenata sudeći po strukturi isplaćenih stipendija, a obzirom da su njima obuhvaćeni svi studenti, dominiraju žene.
12. Stereotipne rodne uloge nastavljaju biti određujući faktor prilikom izbora zanimanja i zapošljavanja žena, kao i učešća žena u politici.
13. Kada je u pitanju aktivizam u oblastima kulture i sporta, obzirom da su ove oblasti u općini Doboj Jug u domenu NVO-a, dominiraju muški klubovi i žene se uglavnom učlanjuju u isključivo u udruženja žena.

14. Kada je u pitanju položaj na tržištu rada posebno je ugrožena kategorija žena starijih od 35 godina sa srednjim stepenom obrazovanja;
15. Prisutna je pasivnost u traženju zaposlenja i veoma loša koordinacija i posredovanje nadležnih Službi za zapošljavanje;
16. Stopa učešća žena u vlasništvu privrednih subjekata u općini Doboj Jug od 12,82 % u 2010. godini, kada je najveće učešće žena, je izuzetno niska i žene su uglavnom registrirane kao fizička lica na zanimanja koja po tradiciji „pripadaju“ ženama-frizerke, trgovkinje itd.
17. O ukupno do sada registrovanih 58 poljoprivrednih gazdinstava iz 2 mjesne zajednice samo 6 žena je nosilac poljoprivrednog gazdinstva od čega su 4 nosioci, ali nisu vlasnice dok su samo 2 vlasnice poljoprivrednog gazdinstva.
18. Spolna struktura biračkog tijela u općini Doboj Jug (0,05% više žena) upućuje na zaključak da kod izbora u lokalne organe vlasti postoji ravnopravna mogućnost uticaja na sastav općinskih organa vlasti. Međutim, rezultati izbora pokazuju da na lokalnom nivou nije izabrana niti jedna žena, unatoč povećanom učešću i u biračkom tijelu i povećanoj izlaznosti na izbore iz 2004. godine. U odnosu na prethodne lokalne izbore, može se konstatirati da je došlo do pada učešća žena u predstavničkom organu vlasti općine;
19. Analiza zastupljenosti žena u radnim tijelima Općinskog vijeća, također, upućuje na zaključak da je mali broj žena u tim tijelima, a niti jedne žene nema na mjestu predsjednice tih radnih tijela. Žene su zastupljene u veoma malim procentima i kao direktorice institucija od značaja, članice odbora i komisija. Dakle, žena nema na mjestima odlučivanja.
20. Stanje učešća žena u političkom i javnom životu općine je odraz njihovog položaja u svim sferama društva i odnosa prema pitanjima gender ravnopravnosti. Svi ovi razlozi zajedno sa nedovoljnom svijesti žena o institucionalnim i pravnim mehanizmima zaštite žena imaju za rezultat nezainteresovanost žena za učešće u politici.
21. Kao jedan od glavnih problema, one najaktivnije u politici, ističu teškoće balansiranja bavljenja politikom i privatnim životom, i zaključuju da ako se dovodi opstanak porodice u pitanje, žena ne bi trebalo da se bavi politikom.
22. Raspoloživi podaci Službe za urbanizam, katastar i geodetske poslove općine Doboj Jug pokazuju da žene sudjeluju sa samo 10,2% u vlasništvu nad zemljištem i 11 % u vlasništvu stanova u 2011. godini, dok je većina imovine uknjižena na muški dio populacije. Niska stopa vlasništva ženama značajno ometa pristup finansijskim sredstvima, uključujući mogućnost kreditiranja i štednje. Ovo za posljedicu ima ekonomsku zavisnost žena od svojih muževa. Nedostatak vlasništva nad imovinom, međutim, vrlo često nije posljedica nerada, nego društvene uloge žene. Naime, žene vrlo često obavljaju rad kod kuće u domaćinstvu, koji se ne plaća, a obavljanje tog društveno-korisnog rada im onemogućava rad na drugim poslovima, koji se plaćaju.
23. Za razliku od nedovoljnog pristupa imovini, ženama je olakšan pristup društvenim mrežama i udruženjima,
24. U općini Doboj Jug treba istaći ogroman problem nepostojanja kvalitetnih i dostupnih državnih ili privatnih servisa i vrtića, koji bi trebali pomoći zaposlenim majkama. Ovo na indirektan način smanjuje broj zaposlenih žena koje se povlače sa tržišta rada kako bi se brinule o djeci, a kasnije je ovim ženama teže naći posao zbog nedostatka radnog iskustva ili dugog odsustva iz radnog procesa. Na ovaj način se podstiče trend diskriminacije i marginalizacije žena jer se i ogroman broj žena isključuje iz ekonomskog, političkog i javnog života i učešća u društvu.
25. Analiza položaja muškaraca i žena sa aspekata participacije i pristupa i kontrole pokazala je da žena nema u glavnim tijelima odlučivanja i kao rezultat toga muškarci su ti koji „kroje“ sudbinu, muškarci kreiraju budžet i vode javne politike, zauzimaju rukovodeće pozicije i primaju priznanja, vode biznis dok žene rade na radnim mjestima nižih platnih razreda. Teškoća balansiranja porodičnog i poslovnog života ima za rezultat opadanje stope nataliteta, a s druge strane zajednica čini vrlo malo da se ove stope povećaju. Ogroman problem nepostojanja kvalitetnih i dostupnih javnih usluga, koje se između ostalog odnose i na nepostojanje vrtića i jaslica, programa fleksibilnog radnog vremena itd. podstiče socijalno isključivanje jer se i ogroman broj žena isključuje iz ekonomskog, političkog i javnog života i učešća u društvu i osjeća se, kako su same kazale, zapostavljeno i bezvrijedno. Sve ovo izaziva određene posljedice po razvoj lokalne zajednice i njenih građana nema održivog razvoja bez aktivnog uključivanja svih aktera (i muškaraca i žena) lokalne zajednice kako bih njeni razvojni programi i politike, stvarno odražavali jedneke mogućnosti i jednaka prava.

4. LOKALNI GENDER AKCIONI PLAN

Polazni dokument za izradu lokalnog akcionog gender plana (LAGP) je gender senzitivna socio-ekonomska analiza lokalne zajednice. Analiza daje presjek stanja u lokalnoj zajednici i omogućava identificiranje ključnih pitanja koja su od značaja za osnaživanje pozicije žena u područjima ekonomije i politike.

Svrha LAGP-a je definiranje i detaljna razrada dinamike implementacije projekata, mjera i aktivnosti te identificiranje potrebnih resursa i odgovornosti za implementiranje projekta i ostvarivanje očekivanih rezultata.

U izradi lokalnog akcionog gender plana (LAGP) primarni fokus je na područjima ekonomije i politike a principi na kojima je rađena analiza i čije unapređenje želimo postići impementacijom LAGP-a su veće učeše (participation), poboljšani pristup (access) i veća kontrola i veća korisnost (benefits).

Tijekom izrade gender akcionog plana nije se pristupilo definiranju ciljeva pošto su oni jasno određeni i tiču se političkog i ekonomskog osnaživanja žena, a što će imati pozitivne efekte na sve oblasti društvenog života lokalne zajednice.

4.1. Definiranje i opis ključnih pitanja/problema

Na osnovu nalaza gender senzitivne analize sačinjena je lista sa 6 ključnih pitanja/problema u područjima ekonomije i politike sa kojima se suočavaju žene u općini Doboju Jug.

4.1.1. Ključna pitanja u području ekonomije

I. Nedovoljna educiranost i informiranost žena o mogućnostima samozapošljavanja i zapošljavanja koja ima za posljedicu nisku stopu ekonomske aktivnosti žena na tržištu rada

U ukupnom broju nezaposlenih od 1030 na području općine Doboju Jug, 462 su žene ili 44,85%. Međutim, kvantitativna analiza strukture nezaposlenih je pokazala da žene čine većinu radno-sposobnog stanovništva u općini Doboju Jug i veliki broj njih nije registrovan na biroima ili rade na „crno“ pa ih nema u zvaničnim evidencijama. Pored pasivnosti samih žena u aktivnom traženju zaposlenja i nadležni Biroi ne rade ništa po pitanju informiranja i posredovanja u procesu traženja zaposlenja. Tokom održanih fokus grupa žene su se žalile da ih biroi uopće ne kontaktiraju čak i kada postoje raspisani oglasi za posao ili pak neki minimalni poticaji za samozapošljavanje. Između ostalog, kao razlozi ovakvog položaja ove kategorije žena su: diskriminacija od strane poslodavaca prilikom zapošljavanja, stereotipima i kulturološkim vrijednostima uzrokovana podjela poslova na muške i ženske, podjela na muška i ženska zanimanja, nedovoljna educiranost žena o mogućnostima

aktivnog traženja zaposlenja i samozapošljavanja, loše komunikacijske sposobnosti, vještine pisanja biografije itd. Sve ovo za posljedicu ima da se žene osjećaju ugroženo, zapostavljeno i nesposobno, manje vrijedno.

Stopa učešća žena u vlasništvu privrednih subjekata u općini Doboj Jug od 12,82% u 2010. godini, kada je najveće učešće žena, je izuzetno niska. Štaviše, malo žena kreće u poduzetništvo.

Dok starije žene uglavnom zaostaju za muškarcima u obrazovnim dostignućima, obrazovna podloga mladih žena može se porediti s onom kod muškaraca. Sudeći po broju stipendija, gdje je veće učešće žena od muškaraca, žene češće upisuju fakultet od muškaraca. Međutim, pozitivni trendovi u obrazovanju žena se ne odražavaju na njihovu stopu učešća u poduzetništvu.

Rijetki su primjeri žena i u poljoprivredi kao nosilaca poljoprivrednih gazdinstava. Od ukupno do sada registrovanih 58 poljoprivrednih gazdinstava iz 2 mjesne zajednice samo 6 žena je nosilac poljoprivrednog gazdinstva od čega su 4 nosioci, ali nisu vlasnice dok su samo 2 vlasnice poljoprivrednog gazdinstva.

Analiza utjecaja djece na participaciju na tržištu rada pokazala je da prisutnost djece različito utječe na muškarce i žene. Naime, uzroci ekonomske neaktivnosti muškaraca su najčešće školovanje i umirovljenje, dok su razlozi ekonomske neaktivnosti za polovicu žena u dobi od 25 do 54 godine porodične i kućanske obaveze. Participacija muškaraca kad postanu roditelji ostaje više ili manje ista, dok participacija žena značajno opada kod žena s troje ili više djece.

Stoga je potrebna aktivnija politika koja bi omogućila većem broju žena da sudjeluju na tržištu rada i omogućila bolje iskorištavanje resursa kojim raspolažemo tj. veću ekonomsku aktivnost žena.

U cilju sprječavanja i smanjivanja socijalne isključenosti žena koja se javlja kao posljedica trenutnog stanja neophodno je poduzeti sistemske aktivnosti za osnaživanje i motiviranje žena za uključivanje na tržište rada, učenje "mekih vještina" potrebnih za bolju prezentaciju pred poslodavcima i povećanje samopoštovanja, te školovanje za izradu biznis planova, rad na računaru, dokvalifikacije itd. Pritom je primarno poboljšati usluge brige o djeci, i to tako da što veći broj djece bude pokriven nekim oblikom usluga dječje brige i zaštite.

Rješavanje ovog pitanja značajno je kako sa aspekta smanjenja ukupne stope nezaposlenosti tako i sa aspekta iskorištenja ovog jako značajnog resursa za oživljavanje malih već uveliko zanemarenih radinosti koje bi doprinijele značajnom oživljavanju male privrede u općini i ekonomskoj samostalnosti ovih žena koja je veoma važna pretpostavka za njihovo uključivanje i u politiku i sve druge sfere društva.

S obzirom na visoku stopu nezaposlenosti u općini Doboj Jug koja iznosi visokih 50,7% i smanjenu investicijsku aktivnost uzrokovanu postojećom ekonomskom krizom i nestabilnom političkom situacijom urgentnost rješavanja ovog pitanja je neminovna. Rješavanju ovog problema potrebno je da se posvete kako lokalni organi uprave tako i nadležne službe za zapošljavanje, ali i svakako veliki iskorak u navedenom procesu bi trebale napraviti i same žene kako kao pojedinci isto tako djelovati preko već postojećih udruženja žena na lokalnu vlast da se posveti rješavanju ovog pitanja.

2. Dvostruko veća stopa nezaposlenosti žena sa SSS u odnosu na muškarce

Iako su u dugoročnijem razdoblju postignute mnoge pozitivne promjene u položaju žena na tržištu rada uopće, mnogi pokazatelji govore da je on još uvijek dosta lošiji od istovjetnog položaja muškaraca: stopa ekonomske aktivnosti i zaposlenosti žena je znatno niža, žene u prosjeku duže čekaju na posao, koncentracija zaposlenih žena u pojedinim, tipično ženskim djelatnostima, još je uvijek vrlo velika itd. Obzirom da se evidencije o broju zaposlenih osoba ne vode razvrstane po spolu na temelju analize privrednih subjekata od strane nadležne općinske službe od ukupnog broja zaposlenih 917 koliko je bilo u decembru 2010. godine većina zaposlenih su muškarci. Sa druge strane u ukupnom broju nezaposlenih od 1030, 462 su žene ili 44,85%.

Analiza strukture nezaposlenih je pokazala da žene sa SSS u općini Doboj Jug imaju dvostruko veću stopu nezaposlenosti u odnosu na muškarce. Posebno je ugrožena kategorija žena starijih od 35 godina koje su uglavnom pogođene problemom dugotrajne nezaposlenosti.

Kada kažemo da se žene sa SSS nalaze u podređenom položaju na tržištu rada, to znači sljedeće:

- broj nezaposlenih žena sa SSS je za 2,1 puta veći od muškaraca za 2010. godinu;
- tržište rada je još uvijek segregirano po spolu – većina žena je zaposlena u samo četiri privredne djelatnosti: zdravstvenoj zaštiti i socijalnim uslugama, obrazovanju, državnoj upravi te trgovini na malo;
- zarade žena niže su od zarada muškaraca.

Žene sa SSS i nižim obrazovanjem još uvijek prevladavaju u ekonomski neaktivnom stanovništvu, manje zarađuju i brojnije su na sekundarnom tržištu rada, tj. rade na neatraktivnim poslovima koje je napustila (ili u koje nikada nije ni ulazila) muška radna snaga.

Također, mogu biti u obliku proceduralnih pravila koja će promijeniti institucionalnu strukturu koja doprinosi nejednakosti (npr. poticati jednak pristup programima poticaja, u obliku poreznih olakšica poslodavcima itd.).

3. Socijalna nesigurnost i neizvjesnost žena u ruralnim oblastima usljed ekonomske zavisnosti kojoj je izložena žena na selu

Ekonomski položaj žena je nepovoljan, a pristup uslugama od značaja za osnaživanje ekonomske participacije izuzetno je ograničen. U poređenju sa seoskim muškarcima, među seoskim ženama veće je učešće neaktivnih i nezaposlenih, veće je učešće zaposlenih u poljoprivredi i značajno je niže učešće zaposlenih u visokoprofitabilnim sektorima. Pored toga, zaposlenost u poljoprivredi gotovo u potpunosti se odvija u okviru domaćinstva, a veliki broj žena ima status pomoćnog člana domaćinstva, tj. žene izuzetno rijetko učestvuju u vlasništvu nad gazdinstvom i nisu ravnopravne u odlučivanju o proizvodnji i raspodeli prihoda.

Prema rezultatima ankete koja je izvršena na 140 ispitanika, u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“, (76 ispitanica ženskog spola i 64 muškog) 19,7% žena ima u svom vlasništvu zemlju, što je značajno manje u odnosu na broj muškaraca od 57,1%. Rezultati ankete također pokazuju kako je 74,6% muškaraca formalnih vlasnika kuća, dok je

postotak žena vlasnica kuća duplo manji i iznosi 34,2%. Istovremeno 69,8% muškaraca sa područja općine Doboj su vlasnici automobila, a 28,9% žena.

Muškarci općenito imaju veći stepen vlasništva nad imovinom. Nedostatak vlasništva nad imovinom, međutim, vrlo često nije posljedica nerada, nego društvene uloge žene. Posljedice takvog odnosa u vlasništvu manifestuju se kroz nemogućnost pokretanja vlastitog biznisa od strane žena, niti su im usljed nedostatka imovine dostupna kreditna sredstva.

Stopa učešća žena u vlasništvu privrednih subjekata u općini Doboj Jug od 12,82 % u 2010. godini, kada je najveće učešće žena, je izuzetno niska. Štaviše, malo žena kreće u poduzetništvo i uglavnom su vlasnice mikropreduzeća.

Usluge podrške u zapošljavanju, jačanju ekonomskih potencijala žena i njihovih domaćinstava izuzetno su slabo dostupne u ruralnim oblastima. Većina ispitanih nezaposlenih žena nije čula ni za jednu aktivnu mjeru tržišta rada i ocjenila je da ovi programi nisu povećali njihove mogućnosti da se zaposle. Programi podrške poljoprivrednoj proizvodnji namjenjeni su gazdinstvima, a žene se rijetko nalaze u ulozi nosioca poljoprivrednog gazdinstva, zbog čega ne mogu samostalno da konkurišu za ove programe. Obrazovni programi za sticanje novih znanja i vještina, posebno oni prilagođeni lokalnim ekonomskim uslovima, uglavnom nisu dostupni ženama. Vrlo mali broj nezaposlenih žena pohađalo je neki dodatni oblik obrazovanja. Među dodatnim vještinama koje posjeduju žene iz uzorka za istraživanje socijalne isključenosti na selu preovlađuju vještine koje nisu adekvatne promjenama na tržištu rada. Ali, učesnice fokus grupa su iznijele stav da im je potrebna obuka čime se uočava prisustvo svijesti o potrebi da se razvijaju vještine i znanja kako bi se poboljšale postojeće ili započele nove ekonomske aktivnosti. Ovakva kombinacija nedostatka obrazovanja, veština i zainteresovanosti da se one unaprijede predstavlja potencijal ljudskih resursa koji bi trebalo da generišu značajan dio rasta i razvoja u ruralnim oblastima.

Nedovoljna svijest žena o važnosti preventivnih i uopće redovitih pregleda kod ginekologa kao i neodazivanje na pozive vidljiva je iz dobivenih rezultata prema kojima je sve manje žena koje obavljaju redovne preventivne preglede i rade Papa test. Kada je u pitanju usluga savjetovanja o reproduktivnom zdravlju i planiranju djece većinom je koriste mlađi bračni parovi po suočavanju sa poteškoćama začeca, a preventivno mladi sa višim stepenom obrazovanja.

Razlozi uočene slabe motivisanosti žena da posjećuju ginekologa na lokalnoj Poliklinici radi ranog otkrivanja raka grlića materice i dojke su: nedostatak opreme i dugi rokovi za čekanje, nedostatak diskrecije i profesionalnosti osoblja, neznanje, zanemarivanje problema, stid, nizak nivo zdravstvene kulture itd. Većina učesnica fokus grupe je istakla da žene iz ruralnih područja moraju da putuju u Doboj ili Tešanj radi specijalističkih ginekoloških pregleda. Za mnoge od njih to predstavlja prevelik trošak u novcu i vremenu, pa zbog toga odlažu preglede i prestaju da brinu o svom zdravstvenom stanju. Sve su ovo razlozi da se pokrenu projekti koji bi podigli svijest žena da redovno posjećuju ginekologa i na vrijeme omoguće da se prevencijom i ranim otkrivanjem malignih bolesti sačuva zdravlje i spriječe veće posljedice.

Općenito je na nivou općine Doboj Jug potrebno ispitati razinu svijesti o potrebi preventivne zdravstvene zaštite kod građana i građanki općine i utvrditi razloge ne korištenja te usluge. Kada je u pitanju zaštita žene i materinstva prisutan je problem niskih naknada za porodilje koje nisu u

radnom odnosu i u tom smislu potrebno je pokrenuti inicijative za ovu marginalizovanu skupinu žena. Dakle, većina seoske populacije se tradicionalno u socijalnom obezbjeđivanju i zbrinjavanju oslanja pretežno na sopstvene resurse.

U cilju postizanja značajnijeg odziva na preventivne preglede potrebno je napore usmjeriti na podizanje svijesti kod žena o potrebi odlazaka na iste. Potrebno je kroz anketu utvrditi razloge neredovitog odlaska na ginekološke preglede (unutar kojih dobnih skupina, socijalnih i društvenih kategorija, specifičnosti lokalnih prilika) u cilju valjane intervencije. Analizom rezultata predložiti mjere za unapređenje zdravlja žena.

Lokalne vlasti kao snažan partner trebaju prepoznati značaj i svoju ulogu, te osigurati potrebne resurse uz osnaživanje i stvaranje pozitivnog životnog okruženja na dobrobit zajednice.

Investiranje u zdravlje žena i muškaraca, kao i njihovu informiranost o ovim pitanjima, znače kvalitetniji život za žene i muškarce, kvalitetniji život porodice, kvalitetnije reproduktivno zdravlje i zdravo planiranje porodice. Sve su ovo pitanja i problemi koji su i razvojnom Strategijom općine Doboj Jug postavljeni kao prioritetni. Dakle, rješavanje ovog problema značiće ispunjavanje zakonskih obaveza, ali i strategijom razvoja planiranih projekata.

4.1.2. Ključna pitanja u području politike

I. Nedostajući kapaciteti, operativnost i održivost institucionalnih mehanizama za integriranje principa ravnopravnosti spolova na nivou Općine Doboj Jug

Općina Doboj Jug ima uspostavljenu Komisiju za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova kao institucionalni mehanizam za ravnopravnost spolova u predstavničkoj i izvršnoj vlasti na općinskom nivou imenovan od strane Općinskog vijeća, čime su stvoreni elementarni preduslovi za primjenu Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini. Međutim, u ovo tijelo imenovani su kadrovi po stranačkoj osnovi koji ne poznaju problematiku i odgovornosti pozicija na koje su imenovani što za posljedicu ima neusklađenost regulatorno-pravnog okvira sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini. Evidentno je da je u nekim dijelovima prepoznato pitanje ravnopravnosti spolova, no potrebno je regulatorni okvir temeljito obraditi i predložiti konačna rješenja.

STATUT I POSLOVNIK O RADU ne sadrže: odredbe o zabrani diskriminacije na osnovu spola, odredbe o upotrebi gender senzitivnog jezika, generalnu odredbu o ravnopravnoj zastupljenosti oba spola u tijelima upravljanja, odlučivanja i zastupanja, odredbe o obaveznoj koordinaciji između Komisije za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova pri Općinskom vijeću sa drugim institucijama i pojedincima, odredbe kojim se sistematski pristupa uključivanju: principa ravnopravnosti spolova u donošenju akata općine i vijeća niti su ovi principi sastavni dio podzakonskih akata koji reguliraju rad predstavničkog organa, obavezu razmatranja problematike iz oblasti jednakosti i ravnopravnosti spolova na sjednicama Općinskog vijeća, nema posebne diskusije prilikom podnošenja godišnjih izvještaja o radu Komisije, odredbe o usklađivanju Poslovnika sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, tako iako je članom 40. Poslovnika propisana nadležnost

Komisije za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova, ista nije usklađena sa Zakonom o ravnopravnosti spolova.

Direktne posljedice ovakvog stanja osjete žene jer ih nema na mjestima odlučivanja, dok u konačnici ukoliko se ne posveti pažnja rješavanju ovog pitanja negativne posljedice ne učešća žena implicirat će manje zapošljavanje žena jer nisu upućene u zbivanja u svojoj općini, nastaviti će se produbljivanje stereotipa, općinske politike neće ili će u nedovoljnoj mjeri biti osjetljive i na ženski dio populacije, a sve to vodi daljem produbljivanju problema marginalizacije žene i njenom povlačenju u kuću. Rezultat toga je nezadovoljna žena koja svoje nezadovoljstvo prenosi i na brak i porodicu kao temelj društva.

Ukoliko se ne posveti pažnja rješavanju ovog pitanja u svrhu što bolje implementacije ZORS-a i održivosti ovog i uspostavljanju novih mehanizama, neophodno je jačanje njihovih kapaciteta, kao i međusobna saradnja. Saradnja općinskih mehanizama sa nevladinim sektorom iz ove oblasti, te šira saradnja na međuopćinskom i regionalnom nivou od velikog su značaja za postizanje sveobuhvatnih i efikasnih rezultata koji će odgovarati potrebama cjelokupne lokalne zajednice.

Rješavanje ovog pitanja veoma je bitna pretpostavka za dalju implementaciju LGAP¹-a jer bez elementarnih kapaciteta koji su kompetentni da implementiraju planirane projekte i preduzmu konkretne mjere akcije sve ostaje samo mrtvo slovo na papiru. Imajući u vidu činjenicu da je izmjenama i dopunama ZORS-a još 2009. godine predviđeno da su i općinski organi dužni sve propise i dr. akte iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru dostaviti na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova radi usaglašavanja sa odredbama ZORS-a u BiH i da predstavlja preduslov za uspješnu implementaciju LGAP-a rješavanje ovog pitanja nameće se kao hitan prioritet.

Postojeći regulatorni okvir potrebno je preurediti tako da se Statut i Poslovnik o radu usklade sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini na način da se u odredbe Statuta i Poslovnika o radu ugrade sljedeće odredbe:

- odredbe o zabrani diskriminacije na osnovu spola;
- odredbe o upotrebi gender senzitivnog jezika;
- Članovima 27., 29. i 72. predviđena je obaveza da se prilikom predlaganja izbora predsjedavajućeg i zamjenika predsjedavajućeg Općinskog vijeća, imenovanja članova stalnih i povremenih radnih tijela i predlaganja i izbora članova Savjeta mjesne zajednice, mora osigurati, između ostalog, i ravnopravna zastupljenost spolova. Uvođenje ovakvog principa je svakako pohvalno, ali je i ograničavajuće, obzirom da se odnosi samo na ove, decidno navedene, organe, komisije i imenovanja u ista. Smatramo da bi u Statut bilo potrebno integrisati generalnu odredbu o obaveznoj ravnopravnoj zastupljenosti spolova u organima odlučivanja, tijelima i komisijama (savjetima, odborima, radnim grupama i dr.), kao i članstvo u organima, tijelima i komisijama (zastupljenost jednog spola najmanje 40% u svim tijelima

¹ Lokalni gender akcioni plan (LGAP)

koje ovi propisi predviđaju (tijelima na kojim se donose odluke, upravlja i predstavlja Općina);

- odredba kojom se proširuje/redefinira nadležnost tijela za pitanja ravnopravnosti spolova – Komisija za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova, tj. nadležnost uskladiti sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, a naročito uvesti obavezu dostavljanja na mišljenje toj Komisiji svih akata donesenih na sjednicama Općinskog vijeća radi integrisanja principa ravnopravnosti spolova;
- odredbe kojom se uspostavlja obaveza sastajanja tijela nadležnih za ravnopravnost spolova – Komisije za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova, po potrebi, a najmanje dva puta godišnje, te obaveza obavještanja javnosti o donesenim zaključcima;
- odredbe o obaveznoj koordinaciji između različitih tijela nadležnih za pitanja ravnopravnosti spolova sa stanovništvom, nevladinim sektorom, akademskom zajednicom, civilnim društvom, te Gender Centrom Federacije BiH i dr. o pitanjima ravnopravnosti spolova;
- odredbe kojim se uspostavlja obaveza razmatranja problematike iz oblasti ravnopravnosti spolova na sjednicama Općinskog vijeća;
- odredbe o obaveznim javnim raspravama, debatama, tribinama, tematskim sjednicama, itd. o pitanjima ravnopravnosti spolova;
- odredbe kojom se uspostavlja obaveza educiranja zaposlenih u Općini iz oblasti ravnopravnosti spolova;
- potrebno je izmijeniti sistematizaciju radnih mjesta na način da se uspostavi radno mjesto koje će se baviti pitanjima ravnopravnosti spolova ili određenom postojećem radnom mjestu dodati poslove koji se odnose na pitanja ravnopravnosti spolova, a koje bi bilo direktno vezano za rad sa stanovništvom i koje bi bilo spona između stanovništva i Komisije za ravnopravnost spolova.

Potencijalne koristi za zajednicu kroz rješavanje ovog pitanja trebale bi biti ostvarene kroz osnaživanje političke pozicije žene i unaprijeđenu provedbu javnih politika usaglašavanjem regulatorno-pravnog okvira na nivou općine sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i uspostavljene procedure za uspješnu provedbu i izvršavanje navedenih propisa, a u skladu sa preporukama Gender centra FBiH.

2. Stereotipima i manjkom vremena zbog kućanskih poslova uzrokovana nezainteresovanost žena za kreiranje politika i donošenje odluka u Općinskom vijeću i rukovodećim pozicijama u upravnim i nadzornim tijelima javnih preduzeća i ustanova

Spolna struktura biračkog tijela u općini Doboj Jug, koju čine žene 50,05 % i muškarci 49,95 %, upućuje na zaključak da kod izbora u lokalne organe vlasti žene imaju mogućnost uticaja na sastav općinskih organa vlasti.

Međutim, rezultati izbora pokazuju da na lokalnom nivou nije izabrana niti jedna žena, unatoč povećanom učešću i u biračkom tijelu i povećanoj izlaznosti na izbore iz 2004. godine. U odnosu na prethodne lokalne izbore, može se konstatirati da je došlo do pada učešća žena u predstavničkom organu vlasti općine, što opovrgava neke stavove da su žene prisutnije na lokalnom nivou vlasti.

Sastav organa predstavničke vlasti u općini Doboj Jug nije zadovoljavajući i ima negativan trend. Procenat učešća žena u trenutnom sazivu Općinskog vijeća Doboj Jug iznosi 0%, dok je ranije, 1998. godine bio 33,3% i 2004. godine 8,33%.

Analiza zastupljenosti žena u radnim tijelima Općinskog vijeća, također, upućuje na zaključak da je mali broj žena u tim tijelima, a niti jedne žene nema na mjestu predsjednice tih radnih tijela. Tako je na primjer u Komisiji za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova samo jedna žena.

Žene su zastupljene u veoma malim procentima i kao direktorice institucija od značaja, članice odbora i komisija. Ovakva situacija se mora mijenjati, prije svega, kroz podizanje svijesti da i žene i muškarci jednako i ravnopravno trebaju biti zastupljeni na svim funkcijama.

Prema članu 15. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, značajnu ulogu za stvaranje uslova za ravnopravno učešće oba spola u procesu odlučivanja imaju i političke stranke. Prvi i najvažniji korak je promoviranje značaja principa ravnopravnosti spolova u svim fazama odlučivanja, što uključuje i obavezu osiguravanja ravnopravne zastupljenosti oba spola u tom procesu. Prema podacima, parlamentarne stranke na općinskom nivou ovom pitanju posvećuju pažnju samo u momentu kreiranja izbornih lista kako bi zadovoljile zakonske kvote. U protekla tri mandata odnosno izborna ciklusa na području općine Doboj Jug niti jedna politička opcija koja sudjeluje na izborima nije kandidovala ženu za načelnicu općine što dovoljno govori koliko su žene uticajne u svojim političkim krugovima.

Iz podataka o spolnoj strukturi ovjerenih kandidata za lokalne izbore vidljivo je da je 34,29% žena-kandidatkinja.

Većina učesnica fokus grupe se složilo da je potrebno izgrađivanje povjerenja između žena, kao i rad na individualnom nivou na njihovoj ekonomskoj neovisnosti i političkoj osviješćenosti. Također, slažu se da se mora obezbijediti bolji položaj žena u zajednici, uključiti je u javni život i izvući je iz privatne sfere. A za to veliku odgovornost imaju lokalni organi uprave.

Opterećenost žene kućnim i obavezama na poslu ne otvaraju joj prostor za uključivanje u politiku i politička pitanja. Upravo to se čini kao razlog velike nezainteresovanosti žena za ova pitanja.

Jedan od uobičajenih stereotipa i kulturoloških vrijednosti je i to da politika nije za žene. Na području općine Doboj Jug 19,1% muškaraca smatra kako se žene ne bi trebale baviti politikom jer to nije za njih. Isto smatra 17,6% anketiranih žena.

Angažman muškaraca u politici se nikada ne dovodi u pitanje, niko im ne postavlja pitanje da li imaju porodicu i kako uspijevaju da usklade porodične obaveze sa političkim angažmanom, dok se od žena očekuje da ulaskom u političke vode „ne zaborave“ obaveze prema porodici. Muškarcu je ostavljeno dovoljno prostora za njegovo djelovanje u sferama ekonomije i tržišta, politike i političkog djelovanja, te samostalno odlučivanje o elementarnim životnim pitanjima.

Stanje učešća žena u političkom i javnom životu općine je odraz njihovog položaja u svim sferama društva i odnosa prema pitanjima gender ravnopravnosti.

Svi ovi razlozi zajedno sa nedovoljnom svijesti žena o institucionalnim i pravnim mehanizmima zaštite žena imaju za rezultat nezainteresovanost žena za učešće u politici.

Samo 9,2% žena obuhvaćenih anketom su članice političkih stranaka. To je najmanji postotak članstva žena u političkim strankama kada poredimo općine koje učestvuju u projektu. Učesnice fokus grupe upitane su o položaju žena u politici, odnosno o smanjivanju učešća žena, većina je odgovorila da je to prvenstveno odgovornost samih žena, jer ne glasaju za žene, prvenstveno zbog toga što im ne vjeruju. Dvije su navele da je ženama teško zbog toga što prvenstveno moraju da zastupaju interese stranke i da žene se više opredjeljuju za aktivizam u NVO nego u političkim partijama, ili ako već učestvuju, obično su angažovane od strane muškaraca zbog „kvota“, a suočavaju se sa predrasudama sredine i sa nedostatkom vremena.

Također, učesnice su istakle da žene ne samo da nisu članice političkih partija, nego ne učestvuju ni na javnim raspravama, i da žene koje su same i „glave“ domaćinstva, ne dobijaju pozive na javne rasprave, uz objašnjenje od strane muškaraca da tamo nije mjesto za žene. Zbog toga je ženama i teško da izađu i/ili da govore na nekom skupu kojim preovladavaju muškarci. Kao jedan od glavnih problema, one najaktivnije u politici, ističu teškoće balansiranja bavljenja politikom i privatnim životom, i zaključuju da ako se dovodi opstanak porodice u pitanje, žena ne bi trebalo da se bavi politikom.

Na području općine Doboj Jug 22,4% anketiranih žena su članice neke od nevladinih organizacija. Ovo je veoma značajan resurs sa aspekta rješavanja ovog pitanja jer se i NVO mogu uključiti i značajno doprinijeti većem političkom aktivizmu svojih članica.

Rezultat ovih vidova saradnje bi trebao biti usklađeno djelovanje u zaštiti i promoviranju principa ravnopravnosti i normativno reguliranje izvora finansiranja rada.

Rezultati anketnog istraživanja ukazuju da veliki dio populacije smatra kako žene ne mogu odlučivati o korištenju svog slobodnog vremena. Naime, 36% anketiranih muškaraca smatra kako za ženu nije primjereno da svoje slobodno vrijeme provodi van kuće. Ono što je iznenađujuće je da isto smatra 24,3% anketiranih žena. To je ujedno i najveći postotak žena sa takvim mišljenjem kada poredimo općine koje učestvuju u ovom projektu. Učesnice fokus grupe su se složile da i kada rade i kada ne rade, ne postoji velika razlika što se tiče njihovih obaveza vezanih za kućanske poslove. Samo su dvije, obje udate, naglasile da imaju pomoć od obitelji u obavljanju kućanskih poslova kada rade, i to jedna od strane kćerki, a druga dijeli posao sa suprugom. Ovo pokazuje da žene imaju veoma malu kontrolu nad vremenom, i da je prioritet, zbog stavova okoline, i samih žena, da daju prednost reproduktivnom radu, odnosno kućanskim poslovima i brizi o djeci. Dvije su čak istakle da je ženina odogovornost da sve stigne i dobro izorganizira vrijeme, a samo jedna da je imala podršku svekrve da traži posao, i ne ostane samo domaćica.

Anketa je također pokazala da, iako je veći broj ispitanih žena zaposlen, one i dalje prednjače u vremenu koje izdvoje za kućne poslove. Ovo je veoma značajno sa stanovišta vremena kao resursa.

U općini Doboj Jug treba istaći ogroman problem nepostojanja kvalitetnih i dostupnih državnih ili privatnih servisa i vrtića, koji bi trebali pomoći zaposlenim majkama. Ovo na indirektan način smanjuje broj zaposlenih žena koje se povlače sa tržišta rada kako bi se brinule o djeci, a kasnije je ovim ženama teže naći posao zbog nedostatka radnog iskustva ili dugog odsustva iz radnog procesa. Na ovaj način se podstiče isključivanje i marginalizacija jer se žena isključuje iz ekonomskog, političkog i javnog života i učešća u društvu.

Ukupan obuhvat predškolskim programima na našoj općini kreće se do 5% djece, dok cjelodnevni boravak koristi još manji broj djece. Kao rezultat svega navedenog imamo višestruku opterećenost žene obavezama.

Posljedice nerješavanja ovog problema osjetit će kompletna lokalna zajednica jer nema demokratskog društva bez ravnopravnog sudjelovanja oba spola. S druge strane, direktne posljedice trpe i same žene jer bez njihovog glasa ostaju uskraćene za prava za koja muškarci ne pokazuju senzibilitet.

Činjenica da već dva mandata nema niti jedne žene u Općinskom vijeću i da od osnivanja na rukovodećim pozicijama u javnim preduzećima i ustanovama nije bila niti jedna žene u dovoljnoj mjeri upućuje na zaključak se što skorije počne rješavati ovo pitanje. Početak rješavanja ovog pitanja sigurno bi bio korak ka razbijanju stereotipa i tradicije, doprinijelo bi novom poboljšanom pristupu rješavanja problema lokalne zajednice u koji je uključena gender dimenzija i na kraju lokalna zajednica bi pokazala da zaista i ima odlike demokratskog društva.

Trenutna situacija bi se mogla okarakterisati kao nulto stanje tako da bi svaka promjena značila pozitivan pomak i napredak ka rješavanju i drugih pitanja.

3. Neintegrirana gender perspektiva u razvojne politike i procedure pripremanja, usvajanja i izvršavanja budžeta

Kao što je apsolvirano kroz problemsko gender pitanje br. 1 Općina Doboj Jug ima slabu polaznu osnovu i pretpostavke u vlastitim kapacitetima za inkorporiranje gender pristupa u javne politike i budžet. To u konačnici ima za posljedicu da postojeće općinske razvojne politike i budžet nisu gender senzitivni ili su pak gender neutralni. Budžet je najvažniji instrument općinske vlasti jer se bez finansijskih sredstava ne mogu uspješno implementirati politike.

Općina Doboj Jug još uvijek koristi linijski budžet tj. planiraju se stavke budžeta na način da se jasno definišu troškovi po vrstama troškova a ne programa/aktivnosti, te nije prikazana veza tih troškova sa uslugama i rezultatima rada. Za knjiženje posebnih stavki koriste se analitičke kartice, koje jasno identifikuju svaku budžetsku naplatu/isplatu.

Dakle, što se tiče i prihodovne i rashodovne strane budžeta ne radi se rodna analiza budžetskih stavki. Specifično, ne postoji rodna statistika rashoda (npr. ko je korisnik javnih rashoda i u kojoj mjeri). Obzirom da se ne radi rodna analiza budžeta kao prvi korak (izdaci se ne prate po bilo kojoj strukturi, pa tako i rodnoj strukturi), nije se radilo ni na restrukturiranju budžeta u cilju rodne

ravnopravnosti. Obzirom da ne postoji nikakva rodna analiza budžeta, u nastavku su date smjernica na koji način se ista može dosta jednostavno uraditi, a kao primjer uzeta je oblast sporta i kulture.

Po pravilu, proces ROB-a je prvenstveno od značaja u cilju sagledavanja efekata budžetskih izdataka na muškarce i žene kao individue unutar lokalne zajednice i da se na osnovu zaključaka preporuče konkretne mjere za unapređenje ravnopravnosti. U nastavku je niz preporuka za unapređenje procesa ROB-a u općini:

• **Rodna analiza budžeta**

Obzirom da općina Doboj Jug ne radi adekvatnu rodnu analizu budžeta kao početni korak ROB-a, to je svakako neophodna inicijalna aktivnost. Imajući u vidu važnost rodne ravnopravnosti i povezanosti iste sa budžetskim alokacijama, može se pristupiti rodnoj analizi budžeta kroz bazne korake kao što je navedeno za sektor sporta. U gore navedenom primjeru, može se vidjeti kako se na osnovu baznih podataka o sportskim klubovima i udruženjima razvrstanim po rodnoj strukturi, te uvrštavanjem istih u analitičke kartice po svakoj knjiženoj stavci ili izvršenje budžeta za 2011. godinu u oblasti sporta, može doći do inicijalne rodne analize budžeta u datoj oblasti. Na osnovu dobivenih podataka može se vidjeti da li se kroz budžet povećava rodni jaz, te je neophodno osmisliti na koji način se isti može smanjiti.

Rodnu analizu budžeta mogu raditi sektorski predstavnici u saradnji sa gender grupom unutar općine. Za ovu aktivnost, neophodno je propisati potrebnu rodnu statistiku, odnosno gender senzitivne indikatore koja se prikuplja od strane budžetskih korisnika (kroz realizirane projekte i programe).

• **Definisanje ciljeva iz oblasti rodne ravnopravnosti te očekivanih rezultata**

U ovoj aktivnosti učestvuju Općinsko vijeće, načelnik općine, te gender grupa unutar općine. Definisanje ciljeva i očekivanih rezultata iz oblasti rodne ravnopravnosti uključuje formulisanje jasnih ciljnih vijednosti, na osnovu čega se konstatuje u kojoj je mjeri prisutna neravnopravnost, te na osnovu čega se prati učinak. Nakon što se definišu ciljne vrijednosti, potrebno je odrediti indikatore na osnovu kojih se prate ciljne vrijednosti, te naglasiti iz kojih izvora će se pratiti dati indikatori (odakle će se crpiti referentne vrijednosti). Rodni indikatori služe kako bi se uvidjelo da li utrošena sredstva adekvatno odražavaju dobivenu vrijednost. Rodni indikatori se mogu postaviti kroz prioritete budžetskih korisnika, te ciljna rodna mjera može biti jedan od kriterija za dodjelu budžetskih sredstava.

• **Restrukturiranje budžeta na osnovu rodne analize**

U cilju unapređenja ravnopravnosti te smanjivanja rodnog jaza, potrebno je izvršiti restruktuiranje budžetskih sredstava kako bi se postigli definisani ciljevi. Stoga, u slučajevima u kojim analiza otkrije da budžetski resursi nisu distribuirani na ravnopravan način, na osnovu čega su definisani ciljevi, u budžetu je potrebna korekcija kojom će se ta neravnopravnost ispraviti. Kada govorimo o uvođenju rodnog budžetiranja na lokalnom nivou treba poći od važećih dokumenata na tom nivou, te će GAP svake općine koji definiše mjere za svaku bitno oblast uveliko olakšati ovaj posao. Samo restruktuiranje budžeta će raditi sektor za finansije, ali na osnovu ciljeva definisanih unutar svakog sektora.

Sistemska ugrađivanja rodne ravnopravnosti u cjelokupan budžetski proces zahtijeva vrijeme i učešće svih aktera koji učestvuju u procesu planiranja budžeta, te procesu određivanja rodni prioriteta, ciljnih vrijednosti i popratnih indikatora. Uvođenje programskog, rodno odgovornog budžeta bi svakako bio vrlo značajan korak. Naime, BiH je ostvarila značajan napredak u pogledu implementacije programskog budžeta na svim nivoima vlasti izuzev na općinskom nivou gdje je taj proces u začetku. Za implementaciju programskog budžetiranja obično treba nekoliko godina kako bi se ostvarile sve prednosti programskog budžeta. Prvi korak je pripremljena općinska strategija razvoja ili strateški dokumenti, od kojih GSSA i budući GAP svakako imaju značajnu ulogu. Na osnovu razvojnih prioriteta i mjera, Sektor za finansije na općinskom nivou izrađuje srednjoročni (trogodišnji) Dokument Okvirnog Budžeta (DOB-a), koji osim razvojnih prioriteta prikazuje i makroekonomska predviđanja te njihov uticaj na prihodovnu i rashodovnu stranu budžeta, kao i budžetske granice za svakog budžetskog korisnika. Na osnovu DOB-a, svaki korisnik zahtjeva budžetska sredstva u skladu sa predloženim programima, koji se razlikuje od tradicionalnog linijskog budžeta u pristupu, pripremi i prezentaciji. Umjesto fokusiranja na ono što kupuje zajednica (osoblje, roba i sl.), programski budžet je usmjeren na očekivane rezultate usluga i učinke koji se postižu sa tim rezultatima, te samim tim budžet se može usmjeriti na rješavanje konkretnih problema u zajednici sa jasnim izlaznim rezultatima i gender indikatorima kao jedne od mjera rezultata i efekata programa. Ovakav pristup budžetiranju pomaže lokalnoj samoupravi da vrši efektivniju i pravedniju raspodjelu sredstava, te lakše prati izlazne rezultate i ocjenjuje dobivenu vrijednost za uloženi novac (pored ostalog i kroz definisane gender indikatore).

Za ovaj pristup, služba za finansije mora preuzeti veliku odgovornosti i izgraditi kapacitete za implementaciju ROB-a. Trenutno, tih kapaciteta u općini nema, te se predlaže da općinska služba koja vodi ROB proces radi sa Komisijom za ravnopravnost spolova i cilju što adekvatnije institucionalizacije.

Bitno je napomenuti i stalne mjere koje svakako trebaju biti dio GAP-a općine, a koje će se bazirati na osnovu GSSA-a, te se pratiti kroz ROB. Mjere će se realizovati kroz projekte i projektne aktivnosti, a pratit će se putem definisanih gender indikatora. Između ostalih, među mjerama za općinu Doboj Jug svakako se mogu izdvojiti one koje utiču na povećanje mogućnosti u zapošljavanju posebno u ruralnim dijelovima (uključujući i rodno osjetljive poticaje za mala poljoprivredna poduzetništva), te poboljšanje uslova za unapređenje zdravlja i socijalne dobrobiti žena i muškaraca.

4.2. Definiranje programa, projekata i mjera u području ekonomije

Za svako od definiranih ključnih pitanja u području ekonomije navedena je lista prioriternih programa, projekata i mjera koje će omogućiti rješavanje problema identificiranih unutar tog ključnog pitanja i koji će poboljšati i osnažiti poziciju žena u ekonomiji.

Kao jedan od ključih pitanja/problema uzeta je **nedovoljna educiranost i informiranost žena o mogućnostima samozapošljavanja i zapošljavanja koja ima za posljedicu nisku stopu ekonomske aktivnosti žena na tržištu rada.**

Neki od projekata i mjera kojima će se pokušati povećati ekonomska aktivnost žena kroz omogućavanje pristupa resursima značajnim za povećanje njihove ekonomske aktivnosti su:

- Projekti koji omogućavaju mladim ženama stjecanje radnog iskustva kao što su: „Poticaji za zapošljavanje pripravnica“, „Porezne olakšice poslodavcima za upošljavanje mladih žena bez radnog iskustva“; „Interventni fond za zapošljavanje mladih žena bez iskustva“ itd.
- Programi samozapošljavanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije žena poput: „H2O-Her second opportunity“ (Obrazovanje i poticanje poduzetničkog duha, psihosocijalna osviještenost i osnaživanje nezaposlenih žena kroz treninge i edukacije), „Izvršnost ženskih ruku“ (Podizanje kapaciteta nezaposlenih žena koje su dugotrajno na evidenciji Zavoda za zapošljavanje kroz dodatnu izobrazbu i stavljanje na raspolaganje određenih resursa kako bi im se povećale kompetencije za zapošljavanje i samozapošljavanje), „Žene promotorke tradicije“ (Osposobljavanje nezaposlenih žena i djevojaka za sticanje zanatskih vještina kroz radionice / kurseve krojenja i šivanja, tkanja, pletenja, heklanja, keranja i veza);
- Projekti potpore ženskom poduzetništvu: „Uspostavljanje baze potencijalnih poduzetnica“, „Razvijanje kanala za distribuciju informacija o raspoloživim poticajima“, „Interventni fond za žensko preduzetništvo“, „Program sufinansiranja zapošljavanja žena i uvođenje olakšica pri osnivanju biznisa“;
- Projekti i mjere koji imaju za cilj redizajniranje postojećih i uvođenje novih javnih usluga koje će omogućiti ženama veću kontrolu nad resursima značajnim za njihovo ekonomsko pa i političko angažiranje: „Vrtić za djecu“, „Povećanje poticaja za natalitet“, „Pokretanje inicijative za izmjenu zakona o zaštiti nezaposlenih porodilja“ itd.;

Drugi identifikovani problem u oblasti ekonomije jeste **dvostruko veća stopa nezaposlenosti žena sa SSS u odnosu na muškarce.**

Neki od projekata i mjera kojima će se pokušati smanjiti stopa nezaposlenosti ove kategorije žena su:

- Uspostavljanje mini tržnice-pijace;
- Javno-privatno partnerstvo u službi ekonomskog osnaživanja žena;
- Inkubator za piliće;
- Razvijanje mjera oslobađanja poslodavaca od poreznih i administrativnih taksi.

Treći identifikovani problem kada je u pitanju položaj žena u ekonomiji je **socijalna nesigurnost i neizvjesnost žena u ruralnim oblastima usljed ekonomske zavisnosti kojoj je izložena žena na selu.**

Neki od projekata i mjera kojima će se pokušati utjecati na razbijanje preovladavajućih društvenih normi i stereotipa o podjelama na muška i ženska zanimanja, nasljeđivanju imovine, preventivnoj zdravstvenoj zaštiti itd. koji dovode do socijalne nesigurnosti i ekonomske zavisnosti žena:

- Senzibilizacija mladih za pitanja roda i spola;
- Projekat „Jačanje kapaciteta udruženja žena za aktivniji rad u zajednici“;

- Educirati stanovništvo, a naročiti stanovništvo koje pripada vulnerabilnim grupama, o pitanjima reproduktivnog zdravlja i educiranim mjerama podići svijest o preventivnoj zdravstvenoj zaštiti i planiranju porodice;
- Pokrenuti promotivne kampanje sa ciljem otklanjanja kulturnih i društvenih barijera za brigu očeva o djeci (očinsko odsustvo, veće učešće u vaspitanju djece);
- Raditi na promociji i podizanju svijesti kod dječije i omladinske populacije, učenika/ca u obrazovnim ustanovama, od obdaništa do fakulteta, prosvjetnih radnika, o promjeni uloge muškaraca i žena na radnom mjestu i kod kuće.

4.2.1. Obrazloženje odabira projekta / mjere / aktivnosti iz područja ekonomije

Program zapošljavanja i osposobljavanja mladih žena bez radnog iskustva za samostalan rad u struci, odnosno obavljanje pripravničkog staža ima za cilj omogućiti pomenutoj kategoriji sticanje radnog iskustva kako bi bile konkurentnije na tržištu rada i brže došle do zaposlenja. Aktivnim mjerama zapošljavanja u okviru ovog programa rješava se veoma bitan problem za veću ekonomsku aktivnost žena na tržištu rada.

Mnoge nezaposlene žene su postale neaktivne po pitanju traženja zaposlenja jer su zbog određenih okolnosti izgubile motivaciju ili smatraju da uopće nisu kompetentne za nastup na tržištu rada. Ovoj skupini nezaposlenih žena kroz projekat „Her second opportunity“ pružit će se određene edukacije kojima bi se njihove vještine predstavljanja pred poslodavcem unaprijedile, bilo da se radi o poznavanja rada na računaru ili psiho-socijalnim vještinama. Stečeno informatičko i osnovno znanje iz engleskog jezika i unaprijeđene vještine predstavljanja pred poslodavcem uveliko bi utjecali na njihovo samopouzdanje, a time i na motivaciju da budu upornije u traženju zaposlenja.

Na području općine Doboj Jug postoje dobri uslovi za uzgoj tradicionalnih autohtonih sorti voća, ali ovaj vrlo značajan resurs nije na pravi način iskorišten i valorizovan. Naime postoji nekoliko individualnih zasada guste sadnje voća, a u zadnje vrijeme javlja se sve više interesenata za sadnju tradicionalnih autohtonih sorti voća jer postoji veliki broj slobodnih površina.

Činjenica je da dobojska sela prolaze kroz proces urbanizacije s jedne strane, dok je s druge strane izraženo raseljavanje seoskog stanovništva. Oba procesa se nepovoljno održavaju na stare zanate, jer polako prestaje potreba za nekim proizvodima ili ih mijenjaju industrijski proizvedeni, a s druge strane smanjuje se i tržište za domaće proizvode. Krajnje je vrijeme da se ono što je prepoznato kao strateški resurs općine očuva i uključi u razvojne programe kao dio ponude ovog kraja, da se potencijal uzgoja i prerade voća iskoristi za doprinos sveukupnom ekonomskom razvoju općine.

Projekat „EXCELLENCE OF WOMEN'S HANDS“ u fokusu aktivnosti stavlja tradicionalne sorte voća kao instrument razvoja i unaprijeđenja ekonomskog položaja žena općine Doboj Jug.

Kako bi se iskoristili prirodni resursi općine Općinska služba za privredu ovim projektom planira osnaživanje žena kojima će se omogućiti novo zanimanje u poljoprivredi, u sektoru voćarstva. Projekt je usmjeren na podizanje kapaciteta nezaposlenih žena koje su dugotrajno na evidenciji Zavoda za zapošljavanje kroz dodatnu izobrazbu i stavljanje na raspolaganje određenih resursa kako bi im se povećale kompetencije za zapošljavanje i samozapošljavanje. U toku projekta žene će proći

obuku o uzgoju voća, osposobiti se za rukovanje sušarom za voće, biće im podjeljene sadnice voća, umjetno gnojivo i prikladna publikacija sa glavnim smjernicama za promociju i prodaju sušenog organskog voća, te stavljena u posjed sušara za voće čime ćemo im omogućiti da tržištu ponude prepoznatljiv proizvod zajamčenih svojstava i stjecanje sigurnog dohotka.

Ručni rad, keranje, heklanje, šivanje je sve manje zastupljen kod naših sugrađanki i pomalo potisnut u zaborav. Implementacija projekta obuhvata osposobljavanje nezaposlenih žena i djevojaka za sticanje zanatskih vještina kroz radionice / kurseve krojenja i šivanja, tkanja, pletenja, heklanja, keranja i veza. Projekat prvenstveno ima za cilj poboljšanje kvaliteta života žene i njene porodice, pružanjem podrške u smislu jačanja pozicije žene, njenog osnaživanja, osamostaljivanja, aktivnog sudjelovanja u društvenoj zajednici, a time i smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti. Ovim projektom osposobljavanja planirano je da se obuhvati 30 polaznica, / 2 grupe po 15 /. Osim što će moći usvojiti nova znanja i vještine kroz ove radionice učesnice će imati priliku i da se druže, stiču nova poznanstva, razgovaraju, razmjenjuju iskustva, dolazeći na taj način i do korisnih informacija jer najveći dio slobodnog vremena provode u kući. Obzirom da su nezaposlene, ovo je ujedno izlazak iz kuće, razbijanje monotonije svakodnevice, duhovno relaksiranje i odmaranje.

Vrlo mali broj žena vlasnica firmi razlog su za uspostavu mjera poput Uspostave baze potencijalnih poduzetnica, Razvijanje kanala za distribuciju informacija, Uspostavu interventnog fonda za žensko preduzetništvo itd. kojima će se nastojati oživiti njihov poduzetnički duh i motivirati ih da se počnu baviti biznisom.

Aktivan prodor žena na tržište rada zahtjeva mobilizaciju svih resursa, kako bi se preuzela briga o tradicionalno ženskim zadacima, što uključuje i veće sudjelovanje muškaraca. Poseban akcenat bi trebalo staviti na poboljšanje programa za brigu i odgoj djece ili osigurati socijalnu zaštitu kako bi se stvorile mogućnosti za žene da sudjeluju više aktivno i produktivno u ekonomskom i političkom životu općine. Stoga se kroz projekat izgradnje predškolske ustanove- vrtića za djecu nastoji omogućiti ženama veća kontrola nad vremenom i njeno aktivnije uključivanje u ekonomski i politički život općine.

Odabranim projektima poput uspostave mini tržnice-pijace, JPP u službi ekonomskog osnaživanja žena, inkubator za piliće i uspostavom oslobađajućih mjera za poslodavce nastoji se ubaciti dodatni stimulans i šansa za zapošljavanje žena čime bi se osiguralo povećanje prihoda i veća sigurnost za žene.

Programom "Senzibilizacija za pitanja roda i spola" želimo:

- unaprijediti odnose među spolovima;
- promicati razvoj znanja i vještina kroz izvaninstitucionalne edukacijske programe;
- promicati vrijednosti nenasilja, tolerancije, solidarnosti i rodne ravnopravnosti.

Na osnovu rezultata gender situacione analize općine Doboj Jug i tokom održanih fokus grupa, pokazalo se da su prava žena na selu ugroženija u odnosu na prava žena u gradu, odnosno da žene na selu nemaju dovoljno informacija, hrabrosti i znanja da se izbore za svoja prava. Poznato je da su porodice na selu uglavnom patrijarhalne i konzervativne i da tamo muškarac i dalje ima primarnu ulogu. To je samo jedan od razloga zbog kojih žene posustaju u borbama za svoja prava i da tamo

upravo i treba više raditi na izgradnji kapaciteta unutar udruženja žena kao i promociji i edukaciji o ženskim ljudskim pravima. To ćemo nastojati postići kroz projekat „Jačanje kapaciteta udruženja žena za aktivniji rad u zajednici”.

Odabranim projektima edukacije o preventivnoj zdravstvenoj zaštiti i reproduktivnom zdravlju, promotivnim kampanjama o jačanju uloge očeva u odgoju djece i promocijom izmjenjene uloge muškaraca i žena nastoji se osigurati veći stepen socijalne sigurnosti žene i omogućiti joj veću kontrolu nad resursima s ciljem postizanja njene ekonomske samostalnosti izmjenom preovladavajućih društvenih normi i stavova koji generiraju neravnopravnost.

4.2.2. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekata iz područja ekonomije

U središtu identificiranih prioriternih projekata u oblasti ekonomije jesu sljedeći uticaji koji se namjeravaju ostvariti: povećati ekonomsku aktivnost žena na tržištu rada i u poduzetništvu, omogućiti im veći pristup i kontrolu nad resursima značajnim za povećanje njihove ekonomske aktivnosti, te dizajnirati postojeće i nove javne usluge na način koji će pomoći ženama da osnaže svoju poziciju ne samo u ekonomiji već i u politici.

U okviru zacrtanih projektnih aktivnosti realizirat će se aktivnosti koje su fokusirane na jačanje samopouzdanja, socijalnih, tehničkih kompetencija i radnog iskustva potrebnih za povećanje šansi za zaposlenje, jačanje kreativnosti i poduzetničkog duha stavljanjem na raspolaganje inicijalnih materijalnih i finansijskih resursa i olakšica u postupku registracije firme s ciljem povećanja broja preduzeća i obrta u vlasništvu žena, bolju informiranost žena o ekonomskim i društvenim tokovima kroz uspostavu Info centra za žene kao i uspostavljanje vrtića za djecu i dr. javne usluge koje će omogućiti ženama oslobađanje vremena kao najznačajnijeg resursa za njihovu aktivnu participaciju na tržištu rada.

4.3. Definiranje programa, projekata i mjera u području politike

Za svako od definiranih ključnih pitanja u području politike navedena je lista prioriternih programa, projekata i mjera koje će omogućiti rješavanje problema identificiranih unutar tog ključnog pitanja i koji će poboljšati i osnažiti poziciju žena u politici.

Kao jedan od ključih pitanja/problema uzet je **nedovoljni kapaciteti, operativnost i održivost institucionalnih mehanizama za integriranje principa ravnopravnosti spolova na nivou općine Doboj Jug.**

Za rješavanje ovog problema identifikovan je set mjera koje imaju za cilj unapređenje pravnog okvira i kadrovskih kapaciteta općine Doboj Jug kako bi se povećale šanse i mogućnosti za postizanje ravnopravne zastupljenosti spolova u kreiranju politika i donošenju odluka u strukturama vlasti općine Doboj Jug. To su:

- Unapređenje pravnog okvira za rodnu jednakost;

- Restruktuiranje i jačanje gender mehanizama na općinskom nivou, razvoj procedura i metoda međusobne saradnje sa civilnim sektorom i Općinskim službama u okviru procesa implementacije Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini;
- Promoviranje aktivnosti preduzetih u okviru procesa integracije principa ravnopravnosti spolova, jačanje političke volje i podrške za implementaciju Zakona o ravnopravnosti spolova na lokalnom nivou, saradivati i koordinirati sa svim institucijama vlasti i donatorima u procesu integracije gendera.

Drugi identifikovani problem u oblasti politike **jeste stereotipima i manjkom vremena zbog kućanskih poslova uzrokovana nezainteresovanost žena za kreiranje politika i donošenje odluka u Općinskom vijeću i rukovodećim pozicijama u upravnim i nadzornim tijelima javnih preduzeća i ustanova.**

Odabranim setom mjera i projekata želi se povećati učešće žena u političkom i društvenom životu lokalne zajednice i osigurati im jednak pristup informacijama i pozicijama donošenja i kontrole odluka bitnih za ekonomski i društveni život lokalne zajednice. Kao prioriteti prepoznati su:

- Pokrenuti inicijativu kod političkih partija i u MZ-a s ciljem da jasno definišu u svojim programima i politikama ravnopravnost spolova kao temeljnu vrijednost i jasno uspostave svoje mehanizme za promociju i poštivanje ravnopravnosti;
- Pokrenuti i provoditi predizborne kampanje koje bi imale za cilj da podstaknu žene u Doboju na aktivno učešće u politici, da iskoriste svoje biračko pravo i izaberu svoje predstavnice/ke u vlasti;
- Edukativni projekat osnaživanja žene za uloge u modernom društvu pod nazivom „Osnažena žena za osnaženu zajednicu“.

Treći identifikovani problem kada je u pitanju položaj žena u politici je **neintegrirana gender perspektiva u razvojne politike i procedure pripremanja, usvajanja i izvršavanja budžeta.**

Za potpuno i uspješno provođenje LAGP-a trebat će politička odlučnost kako bi se osigurali ljudski i finansijski resursi za osnaživanje položaja žena. U vezi s tim bit će potrebna integracija perspektive ravnopravnosti spolova u budžetske odluke o politikama i programima, kao i adekvatno finansiranje konkretnih programa za osiguranje jednakosti između muškaraca i žena.

Da bi se ciljevi postigli, Općinsko vijeće bi trebalo raditi na sistematičnom razmatranju kako žene imaju koristi od izdataka za javni sektor, prilagoditi budžete tako da se osigura jednakost pristupa izdacima za javni sektor i sa svrhom unapređenja produktivnih kapaciteta i sa svrhom ispunjavanja društvenih potreba, te da ostvare ono što je obećano u vezi s uvođenjem principa ravnopravnosti spolova. Da bi uspješno razradile strategije općinska vlast bi trebala izdvajati dovoljno resursa, uključujući i resurse za provođenje gender analize. Također, trebala bi podsticati nevladine organizacije, te institucije iz privatnog sektora i druge institucije da mobiliziraju dodatne resurse. Pored nadležnih institucija sistema, i gender mehanizmi, kao stručna tijela, imaju svoju ulogu u procesu planiranja, predlaganja, usvajanja i realiziranja budžeta, s ciljem uvođenja gender osjetljivih budžeta.

Identifikovanim mjerama u ovoj oblasti žele se obezbjediti jednake koristi od javnih usluga inkorporiranjem gender pristupa u općinske politike, a prvenstveno budžet su:

- Uspostaviti radnu grupu za programsko i gender odgovorno budžetiranje;
- Edukacija i jačanje kapaciteta organa uprave za implementaciju gender odgovornog budžetiranja i razvoj gender statistika;
- Analiza budžeta općine Doboj Jug za 2012. godinu sa aspekta rodne jednakopravnosti u pilot oblasti kulture i sporta i restrukturiranje budžeta u skladu sa nalazima analize;
- Integriranje principa ravnopravnosti spolova u razvojne strategije, programe i politike.

4.3.1. Obrazloženje odabira projekta / mjere / aktivnosti iz područja politike

U svrhu provedbe rodno osjetljive politike na nivou općine Doboj Jug potrebno je uskladiti niz propisa, politika i drugih mjera kojima se ravnopravnost spolova prepoznaje kao važno političko pitanje, te u skladu s tim osnivaju tijela i mehanizmi koji razvijaju i promiču ravnopravnost spolova i rodno osvještenu politiku. Mjera „Unapređenje pravnog okvira za rodnu jednakost“ ima za cilj podizanje svijesti političara u općinskoj vlasti o neravnopravnom položaju žena, te omogućivanje i stvaranje uslova za ostvarenje de facto ravnopravnosti spolova učinkovitom primjenom pravnog okvira. Osobit naglasak kroz ovaj projekat želi se staviti na osnaživanje političke pozicije žena i unaprijediti provedba javnih politika usaglašavanjem regulatorno-pravnog okvira na nivou općine sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini i uspostaviti procedure za uspješnu provedbu i izvršavanje navedenih propisa, a u skladu sa preporukama Gender centra FBiH.

U općini Doboj Jug trenutno postoji imenovana Komisija za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova kao institucionalni mehanizam za pitanja ravnopravnosti spolova. Međutim, trenutna spolna struktura Komisije ne uvažava principe ravnopravnosti spolova i postojeći kadrovi nemaju potreban nivo edukacije i znanja da bi efikasno djelovali i provodili ZORS-a. Također, ne postoje jasno uspostavljene smjernice i procedure kojim se precizira koji sve dokumenti prije upućivanja Općinskom vijeću moraju biti razmotreni na Komisiji i dato njeno mišljenje. U tu svrhu potrebno je izvršiti analizu ljudskih resursa uspostavljenih institucionalnih mehanizama i u skladu sa nalazima analize izvršiti potrebna reimenovanja, kao i pokrenuti programe i poduzeti mjere edukacije i osbosobljavanja kadrova i omasovljavanja tijela koja bi trebala da promovišu i da se zalažu za implementaciju ZORS-a.

„Promoviranje aktivnosti preduzetih u okviru procesa integracije principa ravnopravnosti spolova, jačanje političke volje i podrške za implementaciju Zakona o ravnopravnosti spolova na lokalnom nivou, sarađivati i koordinirati sa svim institucijama vlasti i donatorima u procesu integracije gendera“ je jedna od predloženih mjera. Ova mjera podrazumjeva da se kroz različite medije i medijske kampanje senzibilizira javnost i politička vlast za pitanja ravnopravnosti spolova kako bi uključivanje gender komponente u planiranje i implementaciju projekata postalo uobičajeno. Cilj ove mjere jeste i promovisanje ravnopravnosti spolova putem obuka kako bi se postiglo razumjevanje značaja gender pitanja u radu resornih službi i tijela koja će učestvovati u implementaciji GAP-a. Ova mjera uključuje i poduzimanje aktivnosti svih uspostavljenih gender mehanizama i razvojnih tijela općine kako bi se alocirala sredstva za implementaciju aktivnosti GAP-a, uspostavljanjem budžetskih linija kao i traženjem sredstava od međunarodnih donatora.

„Pokrenuti inicijativu kod političkih partija i u MZ-a s ciljem da jasno definišu u svojim programima i politikama ravnopravnost spolova kao temeljnu vrijednost i jasno uspostave svoje mehanizme za promociju i poštivanje ravnopravnosti“ - ova mjera ima za cilj da pokrene inicijative koje će dovesti do poboljšanog statusa žene u političkim partijama i organima MZ-a.

Procenat učešća spolova u tijelima vlasti na svim nivoima mora odražavati ravnopravnu zastupljenost spolova što trenutno nije slučaj u općini Doboj Jug jer nije prisutna niti jedna žena u Općinskom vijeću, nema žene na mjestu predsjednica Komisija pri vijeću, N.O itd. Predizborne kampanje bi imale za cilj da podstaknu žene u Doboj Jugu na aktivno učešće u politici, da iskoriste svoje biračko pravo i izaberu svoje predstavnice/ke u vlasti. Poenta akcije jeste da se žene pripreme za izbore kako bismo dobro znali koji broj da zaokružuju na glasačkim listićima, i zašto to rade. Isto tako, želimo da za izbore pripremimo i stranačke kandidate/kinje, kojima ćemo jasno i glasno iznijeti svoje zahtjeve, želje i stavove.

Predizborna kampanja je pravi trenutak da se razmisli o svemu onome što nas muči, o svemu što treba da se promjeni i o svemu što bi pomoglo tome da naša općina bude ljepša, otvorenija, pravednija i zanimljivija.

Na osnovu rezultata gender situacione analize općine Doboj Jug i tokom održanih fokus grupa, pokazalo se da su prava žena na selu ugroženija u odnosu na prava žena u gradu, odnosno da žene na selu nemaju dovoljno informacija, hrabrosti i znanja da se izbore za svoja prava. Poznato je da su porodice na selu uglavnom patrijarhalne i konzervativne i da tamo muškarac i dalje ima primarnu ulogu. To je samo jedan od razloga zbog kojih žene posustaju u borbama za svoja prava i da tamo upravo i treba više raditi na izgradnji kapaciteta unutar udruženja žena kao i promociji i edukaciji o ženskim ljudskim pravima. Tome još doprinosi i teška ekonomska situacija, te nemogućnost zapošljavanja žena što dovodi do većeg nezadovoljstva i potrebe za osvještavanjem i ohrabrivanjem.

Žene ovoga područja nisu dovoljno podržane, što se tiče aktiviranja u politici, niti čak nastupa u medijima. Politika i dalje ostaje kompletno u rukama muškaraca, dok žene treba da čekaju da proradi svijest i spremnost sredine da prihvate ženu kao ravnopravnog člana i u tom polju ili da se žene, što je mnogo teži način, same izbore za svoje mjesto u tim vodama.

Cilj ovog projekta je podržati i razviti kapacitete žena iz ruralnih sredina općine Doboj Jug kroz osiguranje pristupa relevantnim informacijama za život i rad žena kroz uspostavu Centra za žene na lokalnoj razini, te promicanje njihova sudjelovanja u lokalnoj zajednici.

Sistemska ugrađivanja rodne ravnopravnosti u cjelokupan budžetski proces zahtjeva vrijeme i učešće svih aktera koji učestvuju u procesu planiranja budžeta, te procesu određivanja rodni prioriteti, ciljnih vrijednosti i popratnih indikatora. Za ovaj pristup, služba za finansije mora preuzeti veliku odgovornosti i izgraditi kapacitete za implementaciju ROB-a. Trenutno, tih kapaciteta u općini nema, te je inicijalni korak da se uspostavi radna grupa za programsko i gender odgovorno budžetiranje.

Međutim, činjenica je da općinski službenici još uvijek nemaju dovoljno znanja o gender konceptu, metodama i tehnikama gender mainstreaminga, kao ni o sačinjavanju i implementaciji budžeta zasnovanog na rezultatima. Shodno tome postoji potreba za dodatnim obukama u ovom smislu koja će biti osigurana kroz planiranu mjeru edukacije i jačanja kapaciteta općinskog organa uprave.

Obzirom da općina Doboj Jug ne radi adekvatnu rodnu analizu budžeta kao početni korak ROB-a, predložena je primjena gender odgovornog budžetiranja na nekoj od pilot oblasti, npr. sektor sporta te bi na taj način utvrdili da li se kroz budžet povećava rodni jaz. Tek potom je potrebno postepeno integrirati principe ravnopravnosti spolova u sve razvojne programe, strategije i politike.

4.3.2. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekata iz područja politike

Opći cilj planiranih projekata i mjera u oblasti politike jeste značajno unapređenje javne politike na nivou općine Doboj Jug sa gender aspekta. Opći cilj će se realizovati imelementacijom zacrtanih projekata koji bi trebalo za rezultat da imaju ostvarenje većeg stepena jednakosti i ravnopravnosti spolova u društveno-političkim oblastima iz nadležnosti općine Doboj Jug, usklađivanjem normativnih akata i dokemanata općine sa odredbama ZORS-a, uspostavu mehanizama za programsko i gender odgovorno budžetiranje kao i institucionalnih mehanizama-tijela za implementaciju i monitoring ZORS-a. Ovo bi u konačnici trebalo implicirati većim procentom žena članica u političkim strankama, Općinskom vijeću, rukovodećim političkim pozicijama i na koncu većim brojem javnih politika koje su gender senzitivizirane.

4.4. Vremenski i finansijski plan implementacije

Ovaj akcioni plan je okvirni dokument za period od tri godine, 2012.-2015. U velikom dijelu oslonjen je na vanjske izvore finansiranja te shodno tome planirana dinamika implementacije pojedinačnih mjera i projekata koja je sadržana u Aneksu I. uveliko će ovisiti o njihovoj raspoloživosti i konkurentnosti apliciranih projekata za realizaciju. U prvoj godini finansijski plan ima najveći stepen izvjesnosti, dok su ostale godine projekcija finansiranja svih identificiranih projekata sa planom raspodjele poznatih i potencijalnih izvora financiranja za projekte.

4.5. Organizacijska struktura za implementaciju akcionog plana

Za uspješnu realizaciju LGAP-a potrebno je prilagoditi postojeće ili uspostaviti nove organizacione strukture i obezbijediti odgovarajuće ljudske kapacitete, te jasno definisati ključni operativni mehanizam za upravljanje implementacijom.

Pored Komisije za ravnopravnost spolova, kao stalnog radnog tijela pri Općinskom vijeću Doboj Jug, koju treba ojačati povećanjem broja članova i reimenovanjima uz stalnu edukaciju, Općinski načelnik će donijeti Odluku kojom će se Lokalna gender radna grupa imenovati kao stalno tijelo pri kabinetu načelnika čiji će stalni zadatak biti koordiniranje, praćenje i ocjena uspješnosti implementiranja LGAP-a.

Stoga lokalna gender radna grupa biti će ključni operativni mehanizam za upravljanje implementacijom koji će biti:

- Koordinator aktivnosti nadzora i ocjenjivanja uspješnosti implementacije LGAP-a;
- Organizator uključivanja svih zainteresiranih strana i razvoja partnerskih odnosa;
- Organizator sastanaka, okruglih stolova, medijske promocije projekta;
- Odgovorna za organiziranje i provođenje monitoringa i evaluacije;
- Odgovorna za razvijanje plana komunikacije sa zainteresiranim stranama i medijima;

- Odgovorna za revidiranje i ažuriranje lokalnog akcionog gender plana;
- Odgovorna za izvještavanje prema donatorima i učesnicima u implementaciji projekta;

Pored ova dva tijela, Općinski načelnik će formirati tijelo za programsko i gender odgovorno budžetiranje, kao i aktivno uključiti Komisiju za statutarna pitanja koja će imati zadatak usklađivanja postojećih akata i dokumenata sa odredbama ZORS-a. Zadaci postojećih i novoformiranih tijela biti će utvrđeni aktima o imenovanju, kao i poslovnica o radu.

LGAP objedinjuje projekte koji su u nadležnosti i od kojih imaju koristi različite operative strukture na lokalnom nivou. Stoga, GRG² će imati zadatak da prati raspoložive izvore finansiranja planiranih projekata i shodno zahtjevima poziva angažira i koordinira apliciranjem i implementacijom projekata sa drugim institucijama, organizacijama, udruženjima i sl.

Veoma je značajno jačanje sveukupne koordinacije unutar općinske administracije u procesu implementacije plana, te će biti neophodno osigurati da provođenje plana bude podržano od strane svih socio-ekonomskih partnera u općini. Svako od njih treba da ima značajne uloge u implementaciji, obezbjeđivanju finansijskih sredstava, te u praćenju i vrednovanju.

4.6. Monitoring i evaluacija

Praćenje i vrednovanje (monitoring i evaluacija) ostvarivanja LGAP-a omogućavaju mjerenje stepena ostvarenja postavljenih ciljeva, dajući također mogućnost za preduzimanje pravovremenih mjera u cilju eventualnih korekcija, te ocjenjivanje sveukupne uspješnosti realizacije. Praćenje podrazumjeva sistem prikupljanja i obrade podataka u svrhu upoređivanja postignutih rezultata sa planiranim. Vrednovanje je zasnovano na nalazima praćenja i daje sveukupnu ocjenu ostvarenja postavljenih ciljeva. Svaki od programa, projekata i mjera koji su dio LGAP-a ima i indikatore koji će biti korišteni za mjerenje uspješnosti LGAP-a.

Za efikasno upravljanje implementacijom LGAP-a i osiguranje ostvarenja planiranih rezultata, predstavnici općinske gender radne grupe će redovno prikupljati informacije potrebne za analizu i praćenje ostvarivanja planiranih ciljeva i rezultata. Praćenje će biti usklađeno sa ciklusom pripreme polugodišnjih i godišnjih izvještaja od strane odgovarajućih statističkih i drugih institucija. Podloge za vrednovanje će pripremati GRG ili drugi zaduženi organizacioni dio, na osnovu nalaza godišnjeg praćenja. Nalaze i preporuke vrednovanja razmatraju načelnik sa resornim rukovodiocima, ORT i Općinsko vijeće.

Uspješnost implementacije LGAP-a će biti praćena monitoringom svakih šest mjeseci, dok će se izvještavanje vršiti godišnje.

Evaluacija uspješnosti implementacije LGAP-a će se raditi godinu i pol od dana početka implementacije LGAP-a kada će se izvršiti i djelimično ažuriranje i nakon tri godine po završetku implementacije LGAP-a kada će se izvršiti revizija LGAP-a .

² Gender radna grupa

UČESNIK	ULOGA U IMPLEMENTACIJI, MONITORINGU I EVALUACIJI	ULOGA U FINANSIRANJU
1. Općinsko vijeće	<ul style="list-style-type: none"> - Donosi odluke o realizaciji projekata i mjera iz svoje nadležnosti; - Razmatra godišnje izvještaje o realizaciji; - Usvaja prijedloge za ažuriranje plana; - Usklađuje općinske politike sa prioritetima LGAP-a; ▪ Formira tijelo za implementaciju i praćenje realizacije; ▪ Odobrava (godišnje i trogodišnje) planove realizacije; ▪ Daje radne naloge za formiranje timova i učešće općinske uprave u realizaciji programa/projekata 	<p>Usvaja proračun potreban za financiranje implementacije plana prema godišnjem financijskom planu</p>
2. Općinski načelnik	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Donosi odluke o realizaciji projekata i mjera iz svoje nadležnosti ▪ Odobrava polugodišnje i podnosi godišnje izvještaje o realizaciji; ▪ Poduzima mjere za unapređenje realizacije ▪ Podnosi prijedloge za ažuriranje plana; ▪ Obezbeđuje političku podršku implementaciji LGAP-a, ▪ Priprema operativne planove realizacije LGAP-a; ▪ Razrađuje projekte i priprema ih za implementaciju; 	<p>Zalaže se za adekvatnu budžetsku podršku, aktivno promovira projekte prema drugim izvorima (Kanton, FBiH i BiH, donatori, fondovi, privatni sektor)</p>
3. Gender radna grupa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osigurava izbor kvalitetnih partnera za implementaciju projekata; ▪ Priprema podloge za praćenje i ocjenjivanje realizacije LGAP-a; ▪ Priprema prijedloge za unapređenje realizacije i ažuriranje LGAP-a; ▪ Inicira izradu konkretnih projekata; 	<p>Daje savjete u vezi sa modalitetima i izvorima financiranja projekata</p>

4. Općinski razvojni tim	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Daje savjete u vezi sa pripremom operativnih planova realizacije i realizacijom pojedinačnih mjera i projekata, ▪ Razmatra polugodišnje izvještaje o realizaciji programa i projekata ▪ Daje prijedloge za unapređenje realizacije i ažuriranje LGAP-a ▪ Koordinira sa GRG-om praćenje postignutih rezultata, ▪ Učestvuju u pripremi i realizaciji projekata i mjera u domenu svog djelovanja 	Upućuje i pomaže u pronalasku dodatnih izvora finansiranja.
5. Općinske javne i privatne institucije i organizacije	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pripremaju podloge za praćenje i ocjenjivanje odgovarajućih projekata 	Učestvuju u promociji strategije i projekata prema (su)financijerima iz domaćih izvora i donatorske zajednice
6. Lokalne nevladine i sportske organizacije i udruženja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pružaju stručnu pomoć / realiziraju projekte u područjima u kojima mogu demonstrirati odgovarajuće stručne reference ▪ Učestvuju u praćenju realizacije i izvještavanju za odgovarajuće mjere i projekte 	Promoviraju strategiju i kandidiraju projekte prema potencijalnim sufinancijerima iz donatorske zajednice
7. Resorna ministarstva i agencije	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učestvuju u realizaciji mjera i projekata ▪ Ocjenjuju projekte u čijoj implementaciji direktno učestvuju (pružajući stručnu, financijsku ili bilo koju drugu vrstu potpore) 	Sufinanciraju odgovarajuće projekte i mjere
8. Regionalne razvojne agencije	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Daje stručnu pomoć prilikom pripreme projekata, ▪ Direktno učestvuje u implementaciji Strategije kroz pomoć u realizaciji određenih projekata, ▪ Učestvuje u realizaciji, monitoringu i evaluaciji Strategije putem Partnerske grupe; 	Učestvuje u sufinansiranju određenih projekata

5. ANEKSI

Aneks 1. Tabela dio akcionog plana

Područje	Ekonomija	Potencijalni nositelj implementacije	Ciljna grupa	Očekivani rezultat	Period implementacije (od-do)	UKUPNO (KM)	Izvori finansiranja			Komentar
							Budžet (KM)	Viši nivoi vlasti (KM)	Donatori i dr. (KM)	
PARTICIPACIJA	Interventni fond za zapošljavanje mladih žena bez iskustva	Općina	Mlade nezaposlene žene bez radnog iskustva	Stvoreni preduslovi za zapošljavanje žena koje su odradile pripravnički	kontinuirano	7.200	7.200	-	-	Planirana sredstva predstavljaju godišnje izdvajanje
	Porezne olakšice poslodavcima za upošljavanje mladih žena bez radnog iskustva	Općina	-II-	-II-	kontinuirano	-	-	-	-	Ova mjera podrazumjeva da se kriterijima dodjele zemljišta u poslovnim zonama općine definišu poreske olakšice za predmetne poslodavce
	Program sufinans. ženskog poduzetništva i uvođenje olakšica pri osnivanju biznisa;	Općina	Nezaposlene žene koje su na birou duže od 2 godine	Povećan broj žena koje su pokrenule vlastiti biznis	2014 i 2015.	20.000	10.000	10.000	-	Ova mjera podrazumjeva da Općina sufinan. pokretanje biznisa zajedno sa Službom za zapošljavanje

PRISTUP I KONTROLA	NAPREDAK		OPIS		FINANSIRANJE				OPŠTI OPIS	
	PROJEKAT	POSREDOVAČ	OPIS	TERMIN	PLAĆANJE	SOFINANSIRANJE	OSTALO	UKUPNO		
	H2O-Her Second Opportunity	NVO	Nezaposlene žene iznad 40 godina starosti i dugotrajno nezaposlene žene sa SSS (duže od 1 godine)	Žena prošle dodatnu izobrazbu za aktivno traženje posla i povećale znanje i radne vještine; Ženama omogućena radna praksa od 3 mjeseca;	Juni-Decembar 2013.	25.000	2.500	-	22.500	Sufinansiranje poslodavaca će biti kroz omogućenu radnu praksu od 3 mjeseca
	Izvrsnost ženskih ruku	Općina	Nezaposlene žene koje se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje duže od 2 godine;	-Žena educirane za uzgoj i prodaju voća; -Podignuti novi zasadi voća; -Izgrađena mini sušara; -Izrađene publikacije;	Oktoibar 2012/juni 2013.	30.000	3.000	-	27.000	
	Interventni fond za žensko poduzetništvo	NVO	Ciljna grupa su poslodavci: institucije, firme, nevladine organizacije i mediji	Formiran Fond za žensko poduzetništvo od uplata poslovnih subjekata i građana, iz kojeg bi se potom finansirale ideje žena za samozapošljavanje pristigle na Javni konkurs	mart-juni 2013/2014.	15.000	-	5.000	10.000	Cilj projekta jeste poboljšati perspektivu zapošljavanja žena kao marginalizirane i ugrožene populacije u BiH kroz niz javnih zagovaračkih i medijskih akcija

Žene promotorke tradicije	NVO	Nezaposlene žene sa područja općine Doboj Jug koje se žele baviti izradom ručnih radova	<p>Provedena sveobuhvatna medijska kampanja;</p> <p>Opremljena krojač. radionica pri Udruženju žena;</p> <p>Žene i djevojke prošle obuke heklanja, keranja, šivanja i vezenja; Održana izložba ručnih radova;</p> <p>Osnaženi kapaciteti udruženja i omogućeno otvaranje kućnih radionica;</p>	2013.	25.000	2.000	5.000,00	18.000	
Razvijanje kanala za distribuciju informacija o raspoloživim poticajima	Općina	Nezaposlene žene	Razvijeni novi kanali distribucije informacija (fb, internet portal, direktni kontakti)	kontinuirano	-	-	-	-	
Uspostavljanje mini tržnice-pijace;	Općina	Poljoprivredni proizvođači	Uređena i opremljena mini tržnica, Unaprijeđena koordinacija poljopr. proizvođača, Izrađena i postavljena signalizacija	2013.	30.000	3.000	3000	24.000	Glavni cilj projekta je omogućiti bolji plasman poljopr. proiz. i povećanje dohotka poljoprivr. proizvođača

Naziv projekta		Opis projekta		Izvršetak projekta					Doprinos
Naziv projekta		Opis projekta		Godina	Planirani iznos	Realizirani iznos	Preostalo	Ukupno	Doprinos privatnog sektora
Javno-privatno partnerstvo u službi ekonomskog osnaživanja žena;	Općina	Nezaposlene žene koje imaju završen kurs šivanja;	Nabavljene mašine za šivanje; Smanjena % nezaposlenosti žena;	Septembar 2012.- januar 2013.	45.000	5.000	-	40.000	će biti u provođenju obuke neophodne za zasnivanje radnog odnosa
Inkubator za piliće	Općina	Socijalno ugrožene porodice i ostali nezaposleni sa područja općine Doboj Jug	Opremljena i otvorena inkubatorska stanica; Pokrenut tov pilića kao samost. Djelatnost	2015.	30.000	3.000	17.000	10.000	
Senzibilizacija mladih za pitanja roda i spola;	NVO	Djeca i omladina sa područja općine Doboj Jug	Održane edukativne radionice sa mladima; Provedena kampanja zagovaranja;	2015.	5.000	-	-	5.000	Svrha ovog projekta je raditi na promociji i podizanju svijesti kod omladine o promjeni uloge muškaraca i žena na radnom mjestu i kod kuće;

BENEFICIJE	Naziv projekta		Opis projekta		Financijski podaci			
	Organizacija	Beneficijari	Opis aktivnosti	Period	Planirani iznos	Planirani prihodi	Planirani troškovi	Planirani rezultati
	NVO	Muškarci	Podignuta svijest muškaraca za korištenje porodiljskog; Povećan broj muških inicijativa za prava žena,	2015.	2.000	-	-	2.000
	Općina	Žene sa teritorije Doboja Juga	Uspostavljena baza žena koje bi željele raditi/pokrenuti vl. biznis	Oktobar-decembar 2013.	-	-	-	-
	Općina	Zaposlene i nezaposlene žene koje imaju djecu predškolske dobi	Uspostavljen i pušten u rad vrtić za djecu	Januar-decembar 2013.	70.000	10.000	40.000	20.000
	Općina	Porodilje	Uspostavljen veći fond za poticanje nataliteta	Kontinuirano	10.000	10.000	-	-
	NVO	Građani Doboja Juga	Povećan broj preventivnih pregleda; Smanjen broj oboljelih;	2015.	3.000	-	-	3.000

Zbog velikog broja žena koje nisu zaposlene, a ne žele raditi neophodno je uspostaviti ovu bazu

Prijedlogi aktivnosti za 2013. godinu										
Područje	Politika	Nositelj implementacije	Ciljna grupa	Očekivani rezultat	Period implementacije (od-do)	UKUPNO (KM)	Izvori finansiranja			Komentar
							Budžet (KM)	Viši nivoi vlasti (KM)	Donatori (KM)	
	Pokretanje inicijative za izmjenu zakona o zaštiti nezaposlenih porodilja	Općinsko vijeće	Nezaposlene porodilje	Inicijativa upućena relevantnim institucijama	Prvi kvartal 2013.	-	-	-	-	
PARTICIPACIJA	Unapređenje pravnog okvira za rodnu jednakost	Općina	Žene i muškarci sa područja općine Doboj Jug	Usklađen regulatorno-pravni okvir općine sa ZORS-om	kontinuirano	300,00	300,00	-	-	Godišnje izdvajanje
	Restruktuiranje i jačanje gender mehanizama na općinskom nivou	Općina	Komisija za ravnopravnost spolova, Gender radna grupa	Osnaženi kapaciteti gender mehanizama i poboljšana međusobna saradnja kroz edukaciju i usavršavanje;	kontinuirano	-	-	-	-	Glavna svrha projekta je ojačati kapacitete, operativnost i održivost instit. mehanizama
	Promoviranje gendera, jačanje političke volje i podrške za implement. ZORS-a i unapređenje vertikalne saradnje	Gender mehanizmi	Stanovništvo Doboj Juga, općinske institucije i pojedinci, viši nivoi vlasti, donatori	Povećan broj rasprava o gender pitanjima; Implementirani gender projekti; Osigurana sredstva u budžetu za gender pitanja;	kontinuirano	500	500	-	-	Godišnje izdvajanje
	Unapređenje spolne ravnopravnosti u polit. partijama i u MZ-a	NVO	Političke partije i MZ-e	Povećan broj žena u rukovodstvu političkih partija i MZ-a	kontinuirano	-	-	-	-	

BENEFICIJE	Pokrenuti i provoditi predizborne kampanje podsticanja žena na aktivno učešće u politici i glasanje za ženu.	NVO	Građanstvo Doboju Juga	Povećan broj žena u Općinskom vijeću i na dr. političkim pozicijama	kontinuirano	8.000	-	-	8.000
	Projekat: „Jačanje kapaciteta udruženja žena za aktivan rad u zajednici“	NVO	Žene aktivistice u nevladinim org., političkim strankama, te potencijalne kandidatkinje za mjesta odlučivanja	Opremljen i otvoren Info centar za žene; Žene prošle edukativne programe iz oblasti liderstva, javnog nastupa i komunikacijskih vještina;	2014.	100.000	10.000	20.000	70.000
	Uspostaviti radnu grupu za programsko i gender odgovorno budžetiranje;	Općina	Predstavnici Službi i gender mehanizama	Imenovana radna grupa	2014.	-	-	-	-
	Edukacija i jačanje kapaciteta organa uprave za impl. GOB-a i razvoj gender statistika;	Općina	Općinski službenici	Osnaženi kapaciteti Općine za gender odgovorno budžetiranje	kontinuirano	2.000	1.000	-	1.000

**Analiza budžeta
općine Doboj Jug za
2012. godinu sa
aspekta rodne
jednakopravnosti u
pilot oblasti kulture i
sporta i
restruktuiranje
budžeta u skladu sa
nalazima analize;**

Radna grupa

-

Primjenjeno gender
odgovorno budžetiranje
na pilot oblast kulture i
sporta

2014/2015.

-

-

-

-

**Integriranje principa
ravnopravnosti
spolova u razvojne
strategije, programe i
politike;**

Gender mehanizmi

-

Gender senzitivne
općinske politike i
budžeti

2015.

-

-

-

-

Aneks 2. Spisak članica i članova gender radne grupe

Općina Doboj Jug je dana 15.09.2011. godine potpisala Partnerski ugovor u vezi sa implementacijom programa Lokaliziranje gendera u FBiH.

U cilju realizacije projektnih aktivnosti u općini imenovana je Gender radna grupa kao ključno operativno tijelo za koordiniranje procesa izrade i implementacije akcionog plana za osnaživanje žena u sastavu:

1. Afan Aličić, koordinator
2. Melisa Šahbegović, sekretar Općinskog vijeća
3. Edin Hadžić, predstavnik Službe za urbanizam, katastar i geodetske poslove
4. Umihana Krličević-Omerović, predstavnica Općinskog razvojnog tima
5. Azra Spahić, predstavnica Općinskog razvojnog tima
6. Alen Aličić, vijećnik u Općinskom vijeću
7. Edib Skulić, predstavnik Komisije za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova
8. Admir Avdić, predstavnik Komisije za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova
9. Minka Mehičić, sekretarica MZ Matuzići
10. Vahida Kruško, predstavnica Službe za civilnu zaštitu, opću upravu i zajedničke poslove
11. Emira Arnaut, predsjednica Udruženja žena „Žena 21. vijeka“ Doboj Jug
12. Nadža Mehmedagić, predstavnica Udruženja žena „Žena 21. vijeka“ Doboj Jug
13. Jasminka Begić, predstavnica Udruženja žena „Žena 21. vijeka“ Doboj Jug
14. Albina Krličević, nezaposlena predstavnica Udruženja žena „Žena 21. vijeka“ Doboj Jug
15. Mirsada Tukić, nezaposlena predstavnica Udruženja žena „Žena 21. vijeka“ Doboj Jug

Zadatak Gender radne grupe je bio da koordinira čitav proces na području općine, te da o svom radu izvještava Općinskog načelnika putem Koordinatora.